პროლეტარეებო ყველა ქვეყნისა, შეერთდით!

ლიტერატურა და ხელოვნება

საქართველოს საბჭოთა მწერლების კავშირის და ხელოვნების საქმეთა სამმართველოს ყოველკვირეული ორგანო

№ 25 (35), პარასკევი, 21 ივლისი, 1944 წ. ფასი 1 მან.

დღეს ნომერშია

— **ალიო მაშაშვილი** — ფიცი (ნაწყვეტი პოემიდან).
— **ალექსანდრე ქუთელია**—რუსული კლასიკური ლიტერატურის მსოფლიო მნიშვნელობა.
— **ნ. ტოლმაჩევსკაია**—ქართული სგრაფიტო.
— **რაჟდენ გვეტაძე** — ვარსკვლავი (მოთხრობა).
— **მამია დუდუჩავა** — იდეები და სინამდვილე.
— **ვანო წულუკიძე** — ჩეხოვი და საბჭოთა მწერლობა.
— **გიორგი გიასელი** — მხედარი და ლურსმანი (ლექსი).
— **ანტონ ჩეხოვი** — მათხოვარი (მოთხრობა. თარგმანი ილია აბლაძისა).
— **დემნა შენგელაია** — უშტარი (ქართული ფოლკლორის საკითხები).
— **თედო სახოკია** — ქართული ხატოვანი სიტყვა-თქმანი.
— გიბლიოგრაფია, ქრონიკა და ინფორმაცია.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

ალიო მაშაშვილი

ფ ი ც ი

ალიო მაშაშვილი ამთავრებს ახალ პოემას („ფიცი"), რომლის მეცხრამეტე და მეოცე თავებს დღეს ვაქვეყნებთ; პოემის პირველი და მეორე თავი დაიბეჭდა „კომუნისტის" ფურცლებზე. პოემა ეხება ხალხთა სტალინური მეგობრობის ფოლადისებური სიმტკიცისა და უძლეველობის თემას. სამამულო ომის მრისხანე დღეების ფონზე ავტორი რომანტიულ ფერებში გადმოგცემს თექვსმეტი მოძმე რესპუბლიკის ხალხთა შვილების ფიცს ლენინ-სტალინის დროშისადმი ერთგულებაზე, მათს მედგარ და შეუპოვარ ბრძოლას სამშობლოს ღირსებისა და თავისუფლების დასაცავად. ქვემოდმოყვანილ თავებში პოეტი ვვიხატავს საბჭოთა ხალხის მოახლოებულ საბოლოო გამარჯვებას და საზეიმო აღლუმს წითელ მოედანზე.

რედ.

ბ რ ძ ო ლ ა უ რ ჩ ხ უ ლ თ ა ნ

მიჰქრის გრიგალი ცეცხლის ფრიალით,
ელვის ნახტომით ზღვებზე მხტომელი,
სივრცეს მიაპობს გრგვინვა-გრიალით,
დროშის-ფრთიანი, დაუდგომელი.

ჩრდილოეთიდან, სამხრეთზე გავლით,
კვლავ დასავლეთის გზით გაექანა,
მიჰქრის, მიჰყვება ნისლი და კვამლი,
მის წინ ქედს იხრის მთელი ქვეყანა.

გზიდან ჩოჩქოლით გარბიან ხენი,
თავს აფარებენ დედა-ბუნებას,
ტყეს მისთელავენ ტოტების რქენით,
ტყე ჰგავს ირმების აბუბუნებას.

მიჰქრის თექვსმეტი გმირი სარდალი,
გრიგალისებურ ძალთა მოკრება,
ხალხთა რისხვაა და სამართალი
მტრის მიმართ მათი აბობოქრება.

თექვსმეტი გმირი
ხმალში, სროლაში
ერთი ოჯახის
მკვიდრი შვილია,
არ დამარცხდება
მტერთან ბრძოლაში,
მშობელ დედისგან
დალოცვილია.

ველთა შრიალა ტალღებს, — იალაღს
გასცდნენ, გუგუნით შეიჭრნენ მთაში,
ხრამში მდინარემ დაიღრიალა,
ტყემ იგრიალა ფოთლების ტაშით.

განვლეს არწივთა სამეფურები,
რაშები თერგის წყალს აზიარეს,
და ამირანის ნაფეხურებით
კავკასიონი გადაიარეს.

მიაქვთ თექვსმეტი
დროშა ფრთამალი,
მიჰქრიან ხმლების
აკაწკაშებით,
გააპეს ვოლგა,
განვლეს ტრამალი,
გადააფრინეს
დონზე რაშები.

მთელი გზა სისხლით აატალახეს, —
მტრებს დაუნდობლად ჩეხდენ, კვეთავდენ,
დნეპრის ტალღების მთა გადალახეს,
ურჩხულს მისდიეს დასავლეთამდე.

და იყო ბრძოლა... ცეცხლის ქაოსი,
მიწას გაჰქონდა გრგვინვა-გრიალი,
და, როგორც დრტვინვა სასაკლაოსი,
ისმოდა მტერთა გმინვა-ღრიალი.

აღარ ცხრებოდა
არც დღით, არც ღამით,
კვამლის ქარი და
ტყვიების თქეში,
ხმლებით, ხიშტებით
ჩეხეს ყამირი,
გადააშავეს
ყორნებს ლეშით.

ძმებს გამოევლოთ ქარცეცხლში ერთად,
ფარი ეფარათ, ჯაჭვი ებურათ,
ბექთარს ვერ სჭრიდა ტყვიები მტერთა,
ჯაჭვი წიოდა გველისებურად.

თითქოს: ჭრილობას გრძნობდა ხმელეთიც,
ერეოლა უვლიდა ტანში ზანზარით,
ზღვა წითლდებოდა სისხლის ღელეთი,
ცას ედებოდა მიწის ხანძარი.

ელვაზე უფრო
სწრაფი, მკვესარი,
უფრო ძლიერი
და უეცარი,
იყო მოქნევა
მათი მკლავისა —
ხმლით გამპობელი
მტრის საფლავისა.

ისე მრისხანედ
საზიზღარ ვეშაპს
არ დასცემია
ზეცის ლახვარი, —
როგორც დაეცა
მტერს მოუხეშავს
მათი მახვილი
მეხის მაგვარი.

მძიმედ დაიჭრა მაშინ ურჩხული,
მზეს მოსწყდა, სისხლმა თან ჩაიყოლა,
ცეცხლით დამწვარი და მოკრუნჩხული
ხრამში ჩაეშვა და ჩაიქოლა.

გ ა მ ა რ ჯ ვ ე ბ ი ს ა ღ ლ უ მ ი

წითელ მოედანს,
შუქ-მომდინარე
კრემლის ვარსკვლავის
მადლი ჰფენია, —
დგას ქვის აკვანი,
შიგ წევს მძინარე
დიდი ლენინი,
ხალხის გენია.

არ ეკარება სიკვდილის ჩრდილი,
არ იმსჭვალება დროთა სიავით, —
სძინავს სიცოცხლეს უკვდავი ძილით,
ეალერსება დროშის ნიავი.

ვარსკვლავი დღითაც თვალს აღარ ხუჭავს
ციდან სხივებით დაკიდებული,
მისკენ მიილტვის ყოველი ქუჩა
ხალხის ტალღებით ადიდებული.

მეხი—მეხს,
ცეცხლი—ცეცხლს შეახვედრეს,
მშობელ ქვეყანას
დასდეს ამაგი, —
ომის ქარბუქში გამოვლილ მხედრებს
ზეიმით ხვდება დედა-ქალაქი.

ისმის ყიჟინა მძლავრი, მჭექარი,
შორს მაშხალებმა გაიკრიალეს,
გახსნეს მოსკოვის დიდი ბჭეკარი,
რკინის ლომებმა დაიგრიალეს.

დაფდაფის გრგვინვით, აურზაურით,
შეაზანზარეს ქალაქის ჭერი,
ასტყდა ფლოქვების მძლავრი ხმაური,
დროშებს ამოჰყვა რიჟრაჟის ფერი.

გაირღვა ხალხის ტალღა ულევი,
გზაზე მოჰფინეს ია-ვარდები,
გუნდი და გუნდი თაიგულების
მაღლა აუშვეს ვით შევარდნები.

მტერს მიჰკიოდენ, ტყვიებით სცემდენ,
ჩეხდენ ორლესულ მახვილის პირით,
სამი წლის შემდეგ,
ბრძოლების შემდეგ
დაბრუნებულა თექვსმეტი გმირი.

არის აღლუმი. მწვანე ხანძარი
ცაში იფეთქებს დროგამოშვებით,
მაშინ ქვეყანაა იპყრობს ზანზარი,
ტაშს გრიალში ჰქრიან დროშები.

გამოუვლიათ ომის უკუნი,
დაულეწიათ ცეცხლის ხუნდები,
დასტრიალებენ ქალაქს გუგუნით
რკინის არწივთა მწყობრი გუნდები.

ქარმა დაჰბერა, ცის ფანტელებად
კვამლის ბურუსი მიმოიფანტა,
დაეშვა წვიმა ციცნათელებად,
ნისლი არ ჩანდა, მზე პირს იბანდა.

დასავლეთისკენ
დროშების ალით
იწვოდა ცა და
თრთოლდა ზღვასავით
და მურომეცის ვეება ხმალი
დაშვებულიყო ძირს რისხვასავით.

კვლავ აბუბუნდა
ცხოვრება დიდი,
ბრწყინვალე, მშვიდი
და საამური, —
კვლავ აგუგუნდა
კიდიდან—კიდით,
კვლავ შეღღუნებს
ცას სალამურით.

ძმებს მოეხადათ მამულის ვალი,
ბრწყინავს თექვსმეტთა დროშა მართალი,
კრემლის კოშკიდან, არწივის თვალით,
აღლუმს გასცქერის მთავარსარდალი.

უფრო ამაღლდა,
უფრო გაბრწყინდა,
მარად შუქმფენი და გამჭვირვალე—
ქვეყნის მნათობთა სამი მწვერვალი:
კრემლის ვარსკვლავი, გორი, მთაწმინდა.

ალექსანდრე ქუთელია

რუსული კლასიკური ლიტერატურის მსოფლიო მნიშვნელობა*

წერილი მესამე: გოგოლი და ტურგენევი ევროპულ ლიტერატურაში

პ. მერიმეს, ს. ფლობერის, ა. დოდეს, გიდემოპასანის, ჯ. ბრანდესის, მ. დე-ვოგიუეს, რენანის, ი. შმიდტის და მრავალ სხვა გამოჩენილი ლიტერატორთა და კრიტიკოსთა ერთსულოვანი მოწმობით, ტურგენევის ნაწარმოებებს ისეთივე მოუთმენლობით მოელოდნენ და ისეთივე ცგატაცებით კითხულობდნენ ევროპაში, როგორითაც რუსეთში[1]). „არც ერთ რუს მწერალს არ კითხულობდნენ მთელს ევროპაში ისე გულმოდგინედ, როგორც ტურგენევს, იგი უფრო საერთაშორისო მწერლად უნდა ჩაითვალოს, ვიდრე რუსეთის მწერლად"— ამბობდა ბრანდესი. მერიმე თავის სტატიას ტურგენევის შესახებ ასეთი სიტყვებით იწყებს: „ივანე ტურგენევის სახელი ჩვენს დროს მეტად პოპულარულია საფრანგეთში, ყოველ მის ნაწარმოებს ისევე მოუთმენლად მოელიან და ისეთივე სიამოვნებით კითხულობენ პარიზში, როგორც სანკტ-პეტერბურგში". ამასვე ამბობს ი. შმიდტი: „მის რომანებსა და მოთხრობებს გერმანიაში, საფრანგეთში, ინგლისში, იტალიაში ისეთივე ცგატაცებით კითხულობდნენ, როგორც მის საკუთარ სამშობლოში".

ტურგენევს არა მარტო კითხულობდა მთელი ევროპა, არამედ ისწავლობდნენ ევროპის საუკეთესო ლიტერატორები. ჟორჟ ზანდი, ტურგენევის „ეროვნ მოშრის" წაკითხვის შემდეგ, სწერდა მას: „მასწავლებელო, ყოველმა ჩვენგანმა უნდა გიაროს თქვენი სკოლა". მერიმე ტურგენევს ადარებდა შექსპირს. „ხშირად ის,—სწერდა იგი ტურგენევის შესახებ,—შექსპირს გვაგონებს. ისევე როგორც ინგლისელ პოეტს, მას უყვარს ჭეშმარიტება. იგი გასაოცარ რეალურ ფიგურებს ჰქმნის". ფლობერი ტურგენევს „გიგანტს" უწოდებდა: „აი ესაა ადამიანი",—წარმოსთქვა მან, როცა „ნოვი" წაიკითხა. მოპასანი ტურგენევს „დიდ რუს რომანისტს" უწოდებდა. ტურგენევი, მისი სიტყვით, „ამ საუკუნის ერთ-ერთი უშესანიშნავესი მწერალი იყო". დე-ვოგიუეს აზრით, ტურგენევი იყო ბალზაკიცა და ჟორჟ ზანდიც. „1840 წლის შემდეგ, სწერდა იგი,—რუსეთი რომელიც მუდამ ცდილობდა არ ჩამორჩენოდა ევროპას ელოდა ჟორჟ ზანდის ან ბალზაკის გამოჩენას. ტურგენევმა თავის თავს აღუთქვა გამხდარიყო ერთიც და მეორეც, და ეს მან მოახერხა". ბრანდესი კი ამბობს: „ტურგენევმა მაინც მოიპოვა გამარჯვება ევროპის ლიტერატურულ ასპარეზზე, თუმცა იქ დაწლაგული მახვილით (ე. ი. თარგმანებით— ა. ქ.) მოვიდაო".

ტურგენევის ნიჭმა ყველა მისი დიდი თანამედროვენი განაცვიფრა. განსაკუთრებულ ნიჭთან ერთად იგი შემკული იყო კეთილშობილური პირადი ადამიანური თვისებებით — პირდაპირობით, სინაზით, გულწრფელობით და გულისხმიერებით, გონებამახვილობითა და გამჭრიახობით. ამ ნიადაგზე წარმოიშვა და განმტკიცდა მისი მჭიდრო მეგობრობა პ. მერიმესთან, ვ. ჰუგოსთან, ე. ზოლასთან, ა. დოდესთან, ედმონ დე გონკურთან და სხვებთან. განსაკუთრებით დაახლოებული იყო ტურგენევი გ. ფლობერთან. „თქვენსა და ტურგენევს გარდა,—სწერდა ფლობერი ჟ. ზანდს 1870 წლის 2 ივლისს— არ მეგულება არც ერთი მოკვდავი, რომელსაც შემძლია გავუზიარო ჩემი ფულისნადები". ფლობერი სხვებს ბეჯითად უმალავდა თავის ლიტერატურულ ნაწარმოებს, ვიდრე არ დაამთავრებდა, ტურგენევს კი ხელნაწერებს აკითხებდა. ტურგენევი და ფლობერი პირველი შეხვედრისთანავე დამეგობრდნენ და მერმე ეს მეგობრობა უფრო და უფრო განმტკიცდა. ამის ერთ-ერთი მიზეზი ის იყო, რომ, როგორც ტურგენევი ამბობს, ისინი ერთი მიმართულებით მუშაობდნენ. „პირველი დღიდანვე, როცა გნახეთ,—სწერდა ტურგენევი თავის მეგობარს,—დიდი სიმპატია ვიგრძენი თქვენდამი... მგონია, მე შემეძლო მთელი კვირაობით მესაუბრნა თქვენთან. თანაც ჩვენ ორივენი ვგავართ თხუნელებს, რომელნიც ერთი მიმართულებით თხრიან სასვლელს".

ზემოდ დავინახეთ, რომ ბრანდესი, აღნიშნავს ის ტურგენევის მსოფლიო სახელმოხვეჭილობას, მას უწოდებს „უფრო საერთაშორისო", ვიდრე „რუსეთის მწერალს". დიახ, ტურგენევი საერთაშორისო მწერალი იყო, მაგრამ იგი საერთაშორისო მწერალი იყო, როგორც რუსი მწერალი. ამას თვითონ ბრანდესი არ უარჰყოფს, და, როგორც ქვემოთ დავინახავთ, ამასვე აღიარებდა დასავლეთის მრავალი სხვა კრიტიკოსი. ტურგენევს ევროპული კულტურის ორგანული შეთვისების უნარი ჰქონდა, მაგრამ ამასთანავე თავისთავადი, ე. ი. რუსი მწერალი რჩებოდა. ეს წმინდა რუსული თვისებაა. „არ მოიპოვება ხალხი, რომელსაც უფრო ღრმად და უფრო სრულად შეეთვისებინოს სხვა ხალხთა ნაზრევი და ამასთან თავისთავადი დარჩენილიყოს",—ამბობს რუსების შესახებ გერცენი. რუსი მწერალი და რუსი მეცნიერი სხვებისგან განირჩევიან თავიანთი დასთო ინტერესებითა და დაუცხრომელი ცოდნის წყურვილით. ისინი ზედმიწევნით ეუფლებიან ბევრ სხვა ხალხთა ენასა და ლიტერატურას, ფილოსოფიასა და კულტურას. კულტურის საუნჯეში თავისი ნაციონალური განძი მათ შეაქვთ მსოფლიო ლიტერატურასა და მეცნიერების საუკეთესო მიღწევათა გათვალისწინებისა და კრიტიკული ათვისების საფუძველზე. სწორედ ამაშია ამ განძთა წარუვალი მსოფლიო მნიშვნელობა.

დოსტოევსკი ამბობდა: „შექსპირი, ბაიერონი, ვალტერ სკოტი, დიკენსი უფრო მახლობელი და გასაგები არიან რუსებისათვის, ვიდრე მაგალითად გერმანელებისათვის". ეს რუსული დამოკიდებულება მსოფლიო ლიტერატურისადმი, — სწერდა დოსტოევსკი, — წარმოადგენს ისეთ მოვლენას, რის მაგალითიც არ ეოიპოვება არც ერთ სხვა ხალხში მსოფლიოს მთელი ისტორიის მანძილზე და თუ ეს თვისება მართლაც ჩვენი ნაციონალური რუსული თვისებაა, — რომელ უკადრის პატრიოტიზმს, რომელ შოვინიზმს შეუძლია რაიმე სთქვას ამ მოვლენის წინააღმდეგ და, პირიქით, არა სურდეს, რომ ამაში, უწინარეს ყოვლისა, დაინახოს უაღრესად მრავლისაღმთქმელი და უაღრესად წინასწარმეტყველი ფაქტი ჩვენი მერმისის განსაჭვრეტად".

ამ მხრივ არა მარტო გერმანელები, არამედ ფრანგებიც, რომლებმაც ბევრ რამეზე გაუსწრეს გერმანელებს, ვერ ნეიღრებიან რუსებს. ამას აღიარებდა ა. დოდე. სწორედ ტურგენევთან დაკავშირებით: „ჩვენ ფრანგებს, — სწერდა იგი, — გვახასიათებს ყოველივე იმის უცნაური უცოდნელობა, რაც უცხოურ ლიტერატურას შეეხება. ჩვენს ნაციონალურ გონებას, ისე როგორც ჩვენს სხეულს, შინ ჯდომის ვიდრეკილება აქვს. ჩვენ გვძულს მოგზაურობა და ცოტას ვკითხულობთ უცხოურ ლიტერატურას".

ტურგენევის ყოველი ნაწარმოები რუსულ სულისკვეთებით არის გამსჭვალული. მისი შემოქმედება „ერთ-ერთი კარია ნაციონალურ თვითშეგნებაში". ამ მწერლის ნიჭი , — სწერდა დე-ვოგიუე, — მის საუკეთესო ნაწარმოებებში მხოლოდ ამ რუსული მიწის უმაღალო სუნთქვა იყო; მათში თავს იყრიდა მთელი მისი პოეზია; მის ნაწერებში არ მოიპოვება არც ერთი ფურცელი, სადაც, როგორც იტყვიან, „სამშობლოს კვამლს" არა გრძნობდეთ".

რენანს ტურგენევი რუსი და მთელი სლავი ხალხის დიდებად მიაჩნდა: „პატივი და დიდება სახელოვან სლავურ რასას,—ამბობდა იგი, — რომლის ავანსცენაზე გამოჩენაც ჩვენი საუკუნის ყველაზე საოცარ ფენომენს წარმოადგენს: პატივი და დიდება მას, რომ ასე მალე წარმოშვა თავისი გამომსახველი, ასეთი უბადლო მხატვარი".

რა მრავალნაირიც უნდა იყოს დასავლეთის ლიტერატორთა და კრიტიკოსთა შეხედულებანი, მათი დიდი უმრავლესობა ტურგენევს უყოყმანოდ აღიარებს რეალიზმის ერთ-ერთ ბურჯად. „ტურგენევს რეალისტური სკოლის ერთ-ერთ ბელადს უწოდებენ", — სწერდა მერიმე, — რომელიც, როგორც ცნობილია,— თვითონ სრულიადაც არ თანაუგრძნობს ამ მიმართულებას. გ. ბრანდესი, მოკლედ და მკაფიოდ რომ გამოეთქვა, თუ „სახელდობრ რა ხდის ტურგენევს პირველხარისხოვან მხატვრად", სწერდა: „ზოგადად თუ ვიტყვით, ეს, ალბად, იმაზეა დამოკიდებული, რომ იგი იძლევა მართალ წარმოდგენებს და ჰქმნის მართალ სახეებს". ტურგენევი, მისი სიტყვით, „უხვად იყო დაჯილდოებული ცოცხალ ადამიანთა წარმოსახვის უნარით". 1857 წელს შანფლერიმ კრებულ „რეალიზმის" წინასიტყვაობაში რუს რეალისტთაგან პირველნი დაასახელა ტურგენევი და გოგოლი.

ტურგენევმა, როგორც რეალისტმა, რომანი გაანთავისუფლა ხელოვნური სიტუაციისა და სხვადასხვა ინტრიგების ჭაობისაგან. ამ ხერხსა და მის გარეგნულ ეფექტს მან დაუპირისპირა მოვლენათა მარტივი, ბუნებრივი, უაღრესად დამაჯერებელი მიმდინარეობა. რუს რომანისტს ადამიანები, მათი აზრები და გრძნობები აინტერესებდა და არა ეფექტური ამბები. მას აინტერესებდა არა ეფექტი, არამედ აზრი. ამიტომ არის, რომ მისი რომანების დასაწყისიც, მიმდინარეობაცა და ბოლოც მუდამ ბრძნული სისადავით განირჩევა. ამასთან იგი უაღრესად მოკლე ხანში — „მამებსა და შვილებში," პირდაპირ რამდენიმე კვირაში — არდადეგების პერიოდში, რამდენიმე სიტყვით სრული სიცხადით აქანდაკებს თავის გმირთა სახეებს, ხასიათებს, მსოფლმხედველობასა და გრძნობებს. ეს ბრძნული სისადავე და ბუნებრივობა, რაც ძალიან დაშორებულია ნატურალიზმს, ახალი მოვლენა იყო ევროპისათვის. ეს სიახლე ტურგენევს შეჰქონდა მაგრამ ტურგენევი, რომელსაც ეს სიახლე შეჰქონდა ევროპაში და მით ხიბლავდა ევროპის საუკეთესო ლიტერატორებს, თვითონ ტკბებოდა ამ ნაყოფიერებით. ეს ბუნებრივობა, სისადავე, სიუჟეტის სიმოკლე და სიტყვაძვირობა ძირითადი ნიშნები არ არიან პუშკინის „ევგენი ონეგინისა" და სხვა მის ნაწარმოებთა?

სწორედ ამ ნიშნებმა, რომელნიც პირველად პუშკინმა მოგვცა, და ასე ღრმად შეითვისა, ოსტატურად გამოიყენა და განავითარა ტურგენევმა, მოხიბლეს და დაატყვევეს ევროპის ლიტერატურის საუკეთესო წარმომადგენლები.

ყოველივე აღნიშნულის დასადასტურებლად დავიმოწმებთ მოპასანს: „ტურგენევს, — სწერდა მოპასანი, — უაღრესად პროგრესიული შეხედულებანი ჰქონდა ლიტერატურაზე, უარჰყოფდა რომანის დრომოჭმულ ფორმებს დრამატიული და მეცნიერული კომბინაციებითურთ, მოითხოვდა, რომ ამ ფორმებს წარმოესახათ „ცხოვრება", მხოლოდდამხოლოდ ცხოვრება, ინტრიგებისა და დახლართულ თავგადასავალთა გარეშე".

მოპასანის მიერ ასე სწორად შემჩნეული დამსახურების გარდა, ტურგენევის დამსახურება ის არის, რომ მან პირველმა მთელი ძალით დაამკვიდრა ევროპის ლიტერატურაში იდეურ-პოლიტიკური რომანი. ტურგენევი უაღრესად იდეურ-პოლიტიკური მწერალი იყო. ყველა მისი რომანი — „რუდინი", „მამები და შვილები", „თავადაზნაურული ბუდე", „წინადღე", „კვამლი" —აღსავსეა ღრმა იდეებით და მძაფრ პოლიტიკურ ხასიათს ატარებს. საკმარისია გავიხსენოთ ის, შეიძლება ითქვას, სასტიკი პოლიტიკური ბრძოლა, რომელიც გაჩაღდა „მამებისა და შვილების" გარშემო და მისი მთავარი გმირის — ევგენი ბაზაროვის გაგების თაობაზე.

ასეთი იდეურ-პოლიტიკურად გამახვილებული რომანები მაშინდელი ევროპისათვის ავრეთვე სიახლე იყო. ისინი რუსული ლიტერატურის ქმნილებას წარმოადგენდნენ. მისი პირველი სახე იგივე პუშკინის „ევგენი ონეგინი" იყო. შემდგომ ასეთი რომანი ფართოდ გავრცელდა როგორც რუსეთში, ისე ევროპაში. მე ვფიქრობ მას მომავალშიც აქვს განვითარების დიდი პერსპექტივა.

ყველა ამ თვისებით, რომელნიც, როგორც ვხედავთ, წმინდა რუსულ მოვლენას წარმოადგენენ, ტურგენევმა დიდი პოპულარობა მოიპოვა და ღრმა გავლენა მოახდინა როგორც თავის თანამედროვეებზე, ისე მსოფლიოს შემდგომ მწერლებზე.

კონკრეტულად დავასახელებთ იმ მწერლებს, რომელნიც ტურგენევის გავლენას განიცდიდნენ, რასაც ან თვითონ აღიარებენ ან ამას ადასტურებს კრიტიკა.

ტურგენევმა გავლენა მოახდინა მსოფლიო ლიტერატურის ისეთ გამოჩენილ წარმომადგენლებზე, როგორიც არიან იბსენი, დოდე, ჯორჯ მური, გელსუორსი, ფორცა და ა. შ.

ინგლისელი მწერალი ჯონ გელსუორსი 1924 წელს ტურგენევისა და მოპასანის შესახებ სწერდა: „ისინი პირველი მწერლები იყვნენ, რომლებმაც ნამდვილი ესთეტიკური აღფრთოვანება მაგრძნობინეს და მასწავლეს სიუჟეტის პროპორციულობა და სიტყვის ეკონომია. ნათი გავლენით დავიწყე ჩემი მეორე რომანი „ვილა რულეინ" („მხატვრის სიყვარული")". თვითონ მოპასანი, როგორც ცნობილია, განიცდიდა ტურგენევის, მეტად ძლიერ გავლენას. მაგრამ ტურგენევის გავლენა აღმეჭდილია გელსუორსის არა მარტო ადრინდელ ნაწერებში, არამედ მთავარ ნაწარმოებებშიც—„თქმულებანი ფორსაიტების შესახებ". ამ რომანში სჩანს ავრეთვე ლ. ტოლსტოის ღრმა გავლენაც. მეორე ინგლისელი მწერალი ფ. მ. ფორდი ტურგენევის „თავადაზნაურული ბუდის" შესახებ სწერდა: „ჭაბუკობიდანვე ვიცოდი, რომ ეს წიგნი უმშვენიერესია ოდესმე დაწერილ ყველა წიგნთაგან, და მთრთოლვარე აღტაცება, რომელიც ჩემში გამოიწვია მისმა შემქმნელმა, არასოდეს არ განმმორებია... დარწმუნებული ვარ, რომ თუ მე—და რაოდენ ბევრ სხვას!—თავის! სიცოცხლეში გამიკეთებია მცირეოდენი რამ კეთილი და კარგი საქმე, ეს იმიტომ, რომ ჭაბუკობაში ვავლენა მოახდინა მშვენიერმა და ძლიერმა სულმა... ასეთი იყო მისი შემოქმედების ზემოქმედება სამყაროზე".

კრიტიკა ადასტურებს ტურგენევის „წინადღის" ზეგავლენას იბსენის „ნორაზე", აგრეთვე დოდეს შემოქმედებაზე, კერძოდ მის რომანზე „ფრომონ უმცროსი და რისლერ უფროსი". საყოველთაოდ ცნობილია ტურგენევის უდიდესი გავლენა გერმანელ მწერლებზე—მტორზე, ჰეიზსა და მრავალ სხვაზე.

ტურგენევმა დიდი ზეგავლენა მოახდინა აგრეთვე ამერიკულ ლიტერატურაზე. ცნობილი რუსი სოციოლოგი მ. კოვალევსკი 1908 წელს ლაპარაკობდა ტურგენევის სკოლაზე ამერიკულ ლიტერატურაში. ბოიზენი 1874 წ. სწერდა: „ამ ჟამად რუსეთმა გაუსწრო ამერიკას, ვინაიდან ჩვენ ტურგენევი არა გვყავს".

იმ მწერლებს სია, რომლებმაც ტურგენევის პირდაპირი ან ირიბი გავლენა განიცადეს, უკვე არსებული მასალის თანახმად, რაც დაახლოებითაც კი არ არის სრული, შეიძლებოდა გაცილებით უფრო გაგრძელდებინა. მაგრამ საქმე მარტოოდენ ეს როდია. ტურგენევის სახელთან დაკავშირებულია არა მარტო ფართო გავლენა რუსული ლიტერატურისა მსოფლიო ლიტერატურაზე, არამედ ამ ლიტერატურის უპირატესობა მსოფლიო ლიტერატურაში. აქ თითქოს რაოდენობა თვისობრიობაში გადავიდა. ეს უპირატესობა რუსულმა ლიტერატურამ მტკიცედ შეინარჩუნა, მან წარმოშვა დოსტოევსკი და ტოლსტოი, ჩეხოვი და გორკი.

---

*) დასასრული. იხ. „ლიტ. და ხელოვ". № 23 (33).

[1]). იხ. „უცხოური კრიტიკა ტურგენევის შესახებ". ს. პეტერბურგი 1884 წ.

ნ. ტოლმაჩევსკაია

ქართული სგრაფიტო

თბილისში დაცულია XVII საუკუნის ძეგლის—მეფე როსტომის სასახლის ნამთები. სასახლის დარბაზის უძველეს კამარებს და კედლებს დროთა ვითარებაში დაუკარგავთ თავიანთი გარეგნობა. აღარა სჩანს ის სიმდიდრე და ფერადოვნება, რომელიც ალაფრთოვანებდა იმ დროინდელ მოგზაურებს.

სასახლის ჩრდილოეთ-აღმოსავლეთის კუთხის ბატარეაშენობაში ნაწილობრივ დაცულია კედლის დეკორაცია, რომელიც, მიუხედავად იმისა, რომ ცუდად არის შენახული, მაინც დიდ ყურადღებას იქცევს. ეს არის დოკუმენტი, რომელიც მეტყველებს დეკორაციული ოსტატობის მაღალ დონეზე საარქიტექტურო ნაგებობათა სფეროში და ოსტატების დიდ მხატვრულ გემოვნებაზე.

აღმოსავლეთისა და დასავლეთის კედლები შემკული არიან დეკორაციული პანოებით, რომლებიც გამოხატავენ წვრილ ფეხზე მდგარ მაღალ მოხდენილ ვაზას ორი მორგვალებული სახელურით გვერდებზე. ზევით ვაზას გარს უვლის ტეხილი თაღი, ორნამენტით შემკული. ვაზის ორნამენტი სპარსული ხასიათისაა, ჰარმონიულად ეხამება მის საერთო ფორმას და ხიბლავს მაყურებლის თვალს თავისი ხაზების ნარნარი ხვეულებით. ორნამენტი წარმოადგენს შავ სურათს თეთრ ფონზე, მაშინ, როცა თვით თაღს მისდევს თეთრი ორნამენტი შავ ფონზე. ვაზის გვერდებზე მოთავსებულია ყვავილების ორი ბუჩქი (ანუ თაიგული). თუ ვაზას ახლო გავშინჯავთ და დავუკვირდებით, ადვილად აღმოვაჩენთ, რომ შაი ნახატის კონტურები ვაზაში ჩაღრმავებულ ადგილებს წარმოადგენენ, ხოლო თეთრი ორნამენტის ფორმები—რელიეფს. ვაზის თეთრი ფონი წარმოადგენს კირის ბათქაშის ფენას.

ყველა ნიშანი მიგვითითებს იმაზე, რომ ჩვენ წინ კედლის დეკორაციის თავისებური სახეა, რომელიც სგრაფიტოს სახელწოდებით არის ცნობილი. ფრიად საინტერესოა ის ფაქტი, რომ XVII საუკუნის საქართველოში, როგორც სჩანს, კარგად იცნობდნენ კედლების შემკობისა და მოხატვის ამ ხერხს, რომელისადმი ამჟამად უფრო და უფრო მეტ ინტერესს იჩენს ჩვენი ეპოქის მშენებლობა, მიმართავს რა მას, როგორც კედლების შინა და გარე შემკობის ხერხს.

მტკიცე, დაჯერებული ხელით შესრულებული ნახატი როსტომის სასახლის პანოზე, შთანაფიქრის სისადავე და ამასთან კედლის დეკორაციის ყველა ხაზის გასაოცარი ჰარმონიულობა ცხადჰყოფენ, რომ ეს ხერხი არ ყოფილა რაღაც ახალი და პირველად ნახმარი იმ ეპოქის საქართველოში. ტექნიკური ხერხების სფეროში სგრაფიტოს ოსტატთა გამოცდილებაზე ის უნარიც მეტყველებს, რომლითაც გამოყენებულია ბათქაშის ერთი და იგივე ფენა ორი სხვადასხვა ეფექტის მისაღებად: ვაზაზე შავი ორნამენტი ჩაჭრილია თეთრი ბათქაშის სიღრმეში, თავათ ბათქაში დატოვებულია თეთრ ფონად, ხოლო თაღზე იგი, როგორც ფონი, მოცილებულია. დარჩენილი ნაწილი ამოკვეთილია თეთრ რელიეფურ ორნამენტად.

XVII საუკუნის ქართული სასახლის კედლებზე სგრაფიტოს არსებობა არ წარმოადგენს მოვლენას არაჩვეულებრივს, განსაკუთრებით თუ გავიხსენებთ, რა მწვერვალს მიაღწია საქართველოში სგრაფიტომ. სგრაფიტოს ფერწერამ, როგორც კედლების დეკორაციულმა მორთულობამ, სგრაფიტო საფრესკო ფერწერის საზეობაა, ესე იგი, ის იგივე ფრესკაა, მაგრამ შესრულებული არა ფუნჯით, არამედ ფხაჭვნით, რაზედაც ლაპარაკობს თვით სახელწოდებაც. სიტყვა სგრაფიტო იტალიური წარმოშობისაა და ნიშნავს სველს, ნედლს. ტერმინი ალ-ფრესკო ნიშნავს წერას სველზე, ესე იგი ფერწერას, შესრულებულს ნედლ, ჯერ გაუმშრალ ბათქაშზე.

სგრაფიტოს მეთოდის თავისებურება მდგომარეობს იმაში, რომ საღებავს კი არ უსვამენ ბათქაშზე, არამედ ჩვეულებრივ მთლიანად ღებავენ ბათქაშს, (კირნარევ სილას) ბათქაშის დამზადების დროს. თუ ბათქაშში ორი ფენისაგან შესდგება, მაშინ ჩვეულებრივ ქვედა ფენას შავად ღებავენ, ხოლო ზედა—თეთრად ან სხვა ნათელი ფერით. ზედა ფენაზე გამოჰყავთ (ნემსით ან ფხვნილის მოფრქვევით) ხაზოვანი ნახატი მანამდე, სანამ ბათქაში გამაგრდებოდეს, შემდეგ ნახატი ამოფხაჭნება და ბათქაშის შუა ფენები ჩამოიფხიკება. ეს ხერხი ძალიან ძველი წარმოშობისაა, მაგრამ აღორძინების ეპოქაში იგი მეტად გავრცელდა იტალიაში, ამჟამდნენ რა ამ წესით შენობების ფასადებს. ფლორენციის ზოგიერთი სასახლის ფასადზე ჩვენს დრომდე არის შემონახული მეთექვსმეტე საუკუნეში შესრულებული სგრაფიტო (პალაცო ნიკოლინი და სხვა). სგრაფიტოს იცნობდნენ აუსბურგში, მიუნხენში. ჩვენს ეპოქაში, ხანგრძლივი დავიწყების შემდეგ, იგი ისევ იპერს თავის ადგილს მშენებლობაში. კედლების შემკობის სხვა ხერხებთან შედარებით ამს დიდი უპირატესობა აქვს: პირველი უპირატესობა ის, რომ ადვილია ამ ხერხით კედლის მოხატვა-შემკობა, მეორე ის, რომ სგრაფიტო მტკიცე და გამძლეა, მესამე: სგრაფიტო მოითხოვს

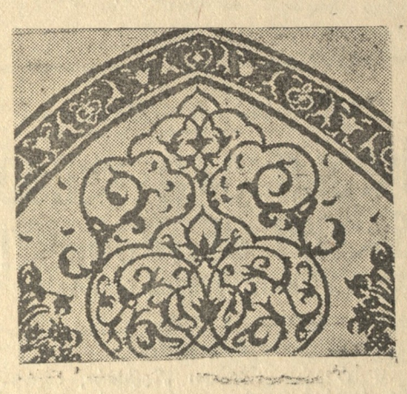

სგრაფიტო როსტომის სასახლის კედელზე. ნახატი რესტავრირებულია მხატ. ნ. ტოლმაჩევსკაიას მიერ.

იაფ მასალას, მეოთხე:—საღებავს, რომლითაც გაღებენილია ბათქაშის მთელი ფენა, ვერა რეცხს წვიმა. ეს უკანასკნელი გარემოება განსაკუთრებულ მიზანშეწონილად ხდის სგრაფიტოს გამოყენებას შენობების ფასადებსა და გარე კედლებზე.

ვაზარის სგრაფიტო მიაჩნია ფასადებისა და გარე კედლების შემკობის ყველაზე უფრო ხელსაყრელ ხერხ-საშუალებად, რადგან, — ამბობს იგი,—„ამ ხერხით ხაზის გაკვლება ხდება არა ფუნჯით, არამედ რკინითა და მხატვრის ხელით“.

ჩვენს ქვეყანაში ამ ხერხს რევოლუციამდე არ მიმართავდნენ, მაგრამ ამჟამად, კედლის დეკორირების სრულყოფილი და მიზანშეწონილი ხერხის ძიების დროს, სგრაფიტოს ექცევა სერიოზული ყურადღება და რაც დრო გადის, იგი უფრო მეტ ადგილს იკავებს ჩვენი მშენებლობის დიდ და ფრიად საპასუხისმგებლო ობიექტებზე.

სგრაფიტო ისევე, როგორც ფრესკა, არ არის კედელზე გარედან მიტმასნილი და მასალით ამ კედლისათვის უცხო სამკაული. შესრულებული იმავე მასალით, რა მასალითაც არის გაკეთებული თვით კედელი, სგრაფიტო ორგანიულად დაკავშირებულია კედელთან, ცოცხლობს მასთან ერთი ორგანიზმი და რამდენადაც კედლები სუნთქავენ, სგრაფიტოც სუნთქავს კედელთან ერთად იმავე სუნთქვით.

მოსკოვში სგრაფიტოს გამოყენება უკვე ხდება შენობების გარე და შიდა კედლებზე და პლაფონებზე. სგრაფიტოთი შემკულია მეტროს ზოგიერთი სადგურის პლაფონები. (სადგური კომსომოლსკაია, ძერჟინსკის სახელობის სადგური) თემატიურ სგრაფიტოს ადამიანის ფიგურებითურთ ვხვდებით დედისა და ბავშვის მუზეუმში (მოსკოვი, კროპოტკინის ქუჩა), „მოდების სახლის“ გარეთა კედლებზე და სხვ.

სგრაფიტოს წინაშე ამჟამად დიდი პერსპექტივები იშლება. ძველი მხატვრული კულტურის ისეთი ძვირფასი ძეგლების შესწავლა როგორიც არის მეფე როსტომის სასახლე სგრაფიტოთი გაფორმებული კედლებით, ამჟამად უაღრესად დროული და ფრიად საჭირველია.

ვარსკვლავი

რაჟდენ გვეტაძე

კაბარდინკას ზოთა მთლიანად წითელი არმიის ხელში იყო.

ბარად ჩარეკილი გერმანელები ზამთარში ახალ პოზიციებიდანაც ამოყარეს. პოლკი მტრის დევნას განაგრძობდა.

თებერვლის დამლევს პოლკი სტანიცა აბინსკაიაში შეიჭრა და კარასნოდარის განმათავისუფლებელ არმიის ნაწილებს შეუერთდა. მოწინააღმდეგემ კრიმსკაიას მიმართულებით დაიხია.

თოვლი ლხვებოდა, გზებზე ლაფი იდგა. ნოდარსა და მარინას სიარული უჭირდათ. ისინი დილიდანვე შედგომოდნენ პოლკის საექიმო პუნქტისათვის ბინის შერჩევას, მაგრამ ადგილ შუადღე წასმოსულიყო და ჯერ კიდევ ვერ მოეძებნათ ისეთი სახლი, რომელსაც გერმანელების მსახვრალი ხელი არ ჰქონებდა შეხებული.

აბინსკაია ნასოფლარს ჰგავდა.

მგზავრებმა ერთ დანგრეულ სახლთან შეისვენეს. ხუფიგით ახდილი თუნუქის სახურავი ეზოში ეგდო. გადმოწოლილ წინა კედელს აივანიც ჩაელეწა. მარჯვნივ მეორე კედელიც ჩახერგილიყო, მარტო ღუმელის საკომური იდგა აწდგილი. მილის თავზე შეფრენილი ყვავი ჭვარტლიან რგოლის ირგვლივ დაბორიალობდა. ხან შეჩერდებოდა და მოყვითალო ჭიქის თვალებით სახლში ჩაიხედავდა. ამდროს ქარი ბოლოს აუწევდა და ფრინველი ძლივს იმავრებდა თავს, რათა ძირს არ გადავარდნილიყო.

დანგრევას გადარჩენილი უკანა კედელი, სხვადასხვა ფერისა და ზომის ჩარჩოებში ჩასმულ სურათებით იყო მოჩითული. იმავე კედელზე გიტარა ეკიდა. გიტარას, მტრედის გაშლილ ფრთების მსგავსად, ტარზე თეთრი ბანტი ჰქონდა გაკეთებული. საკრავს ქარი არხევდა, ხან კედელს ახეთქებდა და სიმები გულის გამგმირავად ყღრიალებდნენ.

ნოდარმა და მარინამ უხმოდ განაგრძეს გზა.

სტანიცის განაპირას ორთვალიანი სახლი შეენიშნეს. მასში დაბანაკება არჩიეს. სახლი, როგორც შემდეგ გაიგეს, ერთი მოხუცი ფერშლის ყოფილიყო. ასეთი ლამაზი კარმიდამო მთელ სტანიცაში მეორე არ მოიძებნება თურმე. მოხუცი ფერშალი თვალის ჩინივით უვლიდა ფუძეს, მაგრამ მტრის მიახლოებისას ძალულები გამხდარა იქაურობა მიეტოვებინა. უკაცურ სახლში გერმანელები ჩამდგარიყვნენ. მათ თავმოჩუქურთმებული და ლურჯად შეღებილი ფიცრების ღობე ზამთარში მოერღვიათ და დაეწვათ. აქა-იქ თითო-ოროლა ფიცარი-და შერჩენოდა ლატანებს.

ჭიშკრიდან შინ შესასვლელ ბილიკის ნაფიცრებზე ვარდის ბუჩქები გადაეჯეგათ. ეზოში გაშენებული ხეხილის ხეივნები ზოგან გაეკაფათ.

* * *

ეზოს თავში, მაღალ კვიპაროსებს შორის, აგურის სახლსაც ადარ ჰქონდა შერჩენილი ადრინდელი იერი, თუმცა მწვანე ჩარჩოში მისი თეთრი თუნუქის სახურავი კვლავ სარკესავით კრიალებდა.

პოლკის საექიმო პუნქტი იმავე დღეს მოაწყვეს ფერშლისეულ სახლში. სახლის ახლო-მახლო მედპერსონალის საცხოვრებელი კარვები დადგეს.

პირველ ხანებში ღამითაც მუშაობდნენ პუნქტში. განუწყვეტლივ მოჰყავდათ და მიჰყავდათ დაჭრილები. სასწრაფო საექიმო დახმარების შემდეგ მსუბუქად დაშავებულებს საველე ჰოსპიტალში აგზავნიდნენ, მძიმედ დაჭრილებს—ღრმა ზურგში, ხანგრძლივ სამკურნალოდ.

დაჭრილების რიცხვმა მალე თანდათან იკლო. ბოლოს პუნქტი მთლად დაცარიელდა. ხანდახან ერთი ან ორი ავადმყოფი წითელარმიელი თუ მოვიდოდა საექიმოდ.

დრო გადიოდა. კრიმსკაიაში შეხიზნული ძტერი დუმდა, ხოლო პოლკი ისვენებდა, თანაც ახალ შეტევისათვის ემზადებოდა. ჩამოვარდნილ სიწყნარეს ზოგჯერ მტრის თვითმფრინავების გამოჩენა არღვევდა მხოლოდ.

ჰაერში უკვე გაზაფხულის სურნელი ტრიალებდა. მიწიდან ბალახი იწვერებოდა. ხეები იკვირტებოდნენ.

კვირა დღე იყო. საექიმო პუნქტის ეზოში მხიარული ხმაური იდგა. კარვებიდან ისმოდა სიმღერა და სიცილი. ზოგნი გარეთ გამოსულიყვნენ და კარვების წინ ერთმანეთს წვერს პარსავდნენ.

კარვების მოშორებით ღია ცისქვეშ, აგურის ბოძებზე დიდი ქვაბი იდგა. გაჩაღებულ ცეცხლის ალში გახვეული ქვაბი უზარმაზარ ყაყარის ჰგავდა.

იქვე პუნქტის მხარეული „ვანია გენაცვალე“ ხეზე დაკიდებულ ცხვარს ოთხში იღებდა, თანაც თბილისში გაგონილ სიმღერას „სულიკოს“ ჩუმად ღიღინებდა. ეს იმას ნიშნავდა, რომ დღეს კარგი სადილი ელოდა ყველას.

ვანია თბილისში გაზრდილი რუსი იყო. რამდენიმე ქართული სიტყვა იცოდა. განსაკუთრებით წარამარა ამბობდა „გენაცვალეს“, ამიტომ შეარქვეს „ვანია გენაცვალე“.

წვეროულვაშ მოპარსული ვანია მსახიობს ჰგავდა. გამხდარი იყო. მხარეულს არაფერი ეტყობოდა. მარტო ძვალი და ტყავი ჩანდა, მაგრამ ნამდვილად კუნთები რიყის ქვებივით მაგარი ჰქონდა. ისე მარდად, მსუბუქად დადიოდა თითქოს მიწას ფეხს არ აბიჯებსო. ალალი გულის პატრონს მეგობრებისაგან ცოტა რამ ეწყინებოდა, ცოტა გაახარებდა. ორივე შემთხვევაში ოდნავ მოჭუტული თვალები ცრემლებით აევსებოდა. როცა გუნებაზე იყო, მთვრალი ქალივით იცოდა კისკისი. ნოდარს თავის მახლობლად თვლიდა. ყოველთვის ცდილობდა მისთვის ცალკე დაემზადებინა ქართულად შეკაზმული კერძი. როცა სი ამას მოახერხებდა, თვითონ მიუტანდა და თან ეტყოდა: ამხანაგო უფროსო, ჩამე, გენაცვალე.

მხარეულს გადაწყვეტილი ჰქონდა დღეს მწვადები შეეწვა მაიორისათვის, მაგრამ გატყავებული ცხვარი მეტად მძლე ეჩვენა. ღიღინს თავი ადანება, მოწყენა დაეტყო.

ამ დროს მამლის ყივილი მოესმა. ვანიას ერთბაშად სახე გაუბრწყინდა, „მაგის საცივი ყველაფერს აჯობებს“,—გაიფიქრა და ძანით ხელში მამლისაკენ ფეხაკრეფით გაეშურა.

ქარვის დეზებიანი მამალი გუშაგივით მტკიცე ნაბიჯით მიმოდიოდა სანტარ მარინა რადუმცევას კარვის წინ. არაგინ იცოდა, საიდან გაჩნდა ეს მამალი პუნქტში. მარინამ იგი პირველ დღიდანვე შეიჩვია. მამალი ქალს ბუმრობით მარინას ადიუტანტს ეძახდნენ. ღამე მარინასვე კარვის წინ იბუდებდა, ალუბლის ხეზე. თუ მარინა სადმე შორს წავიდოდა, მამალი უხალისოდ დაეხეტებოდა ეზოში. იშვიათადაც ჰყიოდა. როგორც-კი მარინა გამოჩნდებოდა, მაშინვე ფრთებს შეიბერტყავდა, მოხატულ ყელს მოიღერებდა და მთელი ხმით დაიყივლებდა.

მისკენ ქურდულად მიმავალ მხარეულს მამალი ყურადღებასაც არ აქცევდა. იგი კვლავ აუჩქარებლად განაგრძობდა კარვის წინ სიარულს. ის იყო ვანიას ხელი უნდა წაეღო მამლისათვის ნამგალივით მოხრილ ბოლოზე, რომ მარინამ კარავიდან თავი გამოჰყო და ხელის გულზე დაყრილი საკენკი მამალს გაუშვირა. როცა მარინამ მხარეული დაინახა, გაკვირვებით ჰკითხა:

— როგორ მელასავით მოიპარები, რა გინდა?

— საშამფურე ხეს ვეძებ. ამ ხეს უფრო სწორი ტოტები აქვს. შეიძლება მოვჭრა? — უთხრა ნირწამხდარმა ვანიამ და იმ ხეს მიადგა, რომელზედაც მამალი იბუდებდა ღამით.

მამალი აუჩქარებლად კენკავდა მარინას ხელისგულზე დაყრილ პურის ფინჩხებს, თანაც სამტროდ მისცელ ვანიას ცალი თვალით ზვიადად უცქეროდა.

* * *

შუადღე დგებოდა. ცის გუმბათს მიღწეული მზე თბილ სხივებს უხვად აფრქვევდა. ეზოს ბოლოში, განმარტოებით, ნოდარი ბირქვე იწვა და წიგნს კითხულობდა. მზე საამურად აცხუნებდა ზურგზე.

უცებ წიგნზე ჩრდილი დავარდა. ნოდარმა თავი აწია. მარინა დაინახა. მის უკან მამალი გაჩერებულიყო. ნოდარი წამოჯდა, გაოცებით შეაცქერდა ქალს. უცხო ეგონა. მოოქროვილი ალარც ლაპარაკი შეუძლია.

ცრემლმორეული მზარეული მიეგორდა და მთელი ტანი მრუსკვილივ შეეძინა. ლაპარაკიც იყოსო.

შეწუხებულ რეჩკოვს, ნოდარის ხელი ჩაეფოდა, ორმოდან ამოიყვანა, ეთხოვა ხელი ეშალა. მზარეულს მოხვია კისერზე და მარინასაკენ წასვლა დაუპირა. რეჩკოს და მზარეულს საექიმო პუნქტში უნდოდათ მისი წაყვანა, მაგრამ ნოდარმა არ დაიშალა. ორი კაცის მხრებზე დაყრდნობილი ნელა მიუახლოდა შეჯგუფებულ ექიმებს და სანიტრებს.

ჯგუფი შუაზე გაიყო.

ყუმბარით ამოთხრილ დიდი ორმოს ნაპირას ნაფლეთებად ეყარა მარინას სხეული.

ნოდარმა თვალებზე ხელი აიფარა.

* * *

მამალი კოჭლობით დადიოდა. ყუმბარის აფეთქების დროს ჰაერის ტალღით შორს გატყორცნილას ცალი ფრთაც დაზიანებოდა. საცოდავათ დაათრევდა მიწაზე. აღარც ისე ხშირად და ხმამაღლა ჰყიოდა. დაუძლურებული, ღამით მარინას კარვის წინ მიწაზედვე იბუდებდა. მზარეული ვანია ახლა განსაკუთრებული მზრუნველობით ექცეოდა მამალს. ყოველ დილას კონსერვის ცარიელ კოლოფში ჩაულბობდა პურის ნატეხებს, წინ დაუდგამდა, წითელ ბიბილოვან თავზე ალერსით გადაუსვამდა ხელს, მაგრამ მამალი ერთ-ორჯერ თუ ჩაჰყოფდა შიგ ნისკარტს.

ერთხელ, როცა მზარეულ ვანიას ჩვეულებრივ დამბალი პურით სავსე კოლოფი მიჰქონდა მამლისათვის, წინ შეხვდა თავის კარავიდან ხელპირის დასაბანად დილაადრიანად გამოსულ ნოდარს.

მზარეული გაშემდა. სალამის მიცემაც-კი დააავიწყდა. გაოცებით გააყოლა თვალი ჭიასკენ მიმავალს.

„ეს რაღა მოსვლია მაიორს?“ — გულისტკივილით თქვა მან, ცოტახანს ფიქრის შემდეგ კოლოფი იქვე დაადგა, მალულად ნოდარის კარავში შეეპარა, კარვის დიდ ბოძზე დაკიდებული პატარა სარკე ჩამოიღო და უბეში ჩაიდვა. სწრაფადვე უკან გამობრუნდა, ჭასთან მიირბინა. ნოდარს პერანგის სახელოები დაეკარწახებინა და ახლა პირსახოცს ირტყამდა წელზე. ვანიამ ოწინარით კასრი მყისვე ჭაში ჩაუშვა, წყლის ამოღება დაიწყო, თან მაიორს თვალს არ აშორებდა.

ნოდარი ისეთი შესახედავი იყო, თითქოს ჭიელ სახეზე იოდი ჰქონდა წასმული. თვალებშიაც ზაფრანის ფერი ჩადგომოდა. იგი ვერ მიმხვდარიყო, თუ რატომ უცქეროდა ადრე გაკვირვებით მზარეული. ერთი უკმაყოფილოდ შეხედა მას და პირის დასაბანად მიემზადა.

(დასასრული იხ. IV გვ.)

კოლმეურნის ოჯახი გურიაში
ქანდაკება **ზოთა მიქატაძისა.**

მამია ღუდუჩავა

იდეები და სინამდვილე

თანამედროვე ქართული ლიტერატურა, მხატვრობა, კინო და ხელოვნების სხვა დარგები, ზოგიერთ ხასიათდებიან იდეების (ტენდენციის) უშუალო და განსაკუთრებულად მკვეთრი განსახიერებით. ცალკეულ შემთხვევებში ეს უშუალობა და სიმკვეთრე იმდენად ცალმხრივია, რომ ხელოვნების ნაწარმოების ყოველი დეტალიც კი წინასწარ შემუშავებული ტენდენციის საფუძველზეა აგებული. ამიტომ ასეთ ნაწარმოებებში იდეის მხატვრული (არსებითად ყალბი მხატვრული) ილუსტრირება და გამოგონილი სქემები სცვლიან ან ჩრდილავენ სინამდვილესა და მხატვრულ სიმართლეს.

ერთის შეხედვით, აქ თითქოს არაფერია მოუღებელი, მაგრამ ასე შეიძლება მოგვეჩვენოს მხოლოდ ერთის შეხედვით და ისიც მაშინ, თუ მცდარად გავიგებთ იმ ცნობილ ფაქტს, რომ ჭეშმარიტი ხელოვნება ყოველთვის იდეურობით ხასიათდებოდა, ხოლო საბჭოთა ხელოვნება სრულყოფილი სახით უნდა შეიცავდეს ამ თვისებას. თუ ასეთ მორწმენებით და ყალბ გამართლებას დაუპირისპირებთ ხელოვნების იდეური ბუნების მეცნიერულ ანალიზს, მაშინ სრულიად საწინააღმდეგო დასკვნასთან გვიჭირდება საქმე.

უპირველეს ყოვლისა, ხაზი უნდა გაესვას იმ არაერთხელ აღნიშნულ გარემოებას, რომ იდეურობა ხელოვნების ობიექტური ბუნების ერთ-ერთ არსებით მხარეს წარმოადგენს: ხელოვნებას არასოდეს არ უარსებია და არც შეუძლიან იარსებოს გარკვეული იდეების განსახიერების გარეშე. ამავე დროს იდეური კრედო ხელოვნების ნაწარმოებში ყოველთვის შინაგან ორგანულ კავშირში იმყოფება ამ უკანასკნელის მხატვრულ ღირსებასთან. ეს ერთის მხრივ, ხოლო მეორეს მხრივ, ხელოვნების იდეური ბუნება უაღრესად ისტორიული მოვლენაა: ხელოვნების ისტორიის ახასიათებს არა მარტო ხელოვნების ნაწარმოებში, არასხული იდეების ცვალებადობა, არამედ ცვალებადია თვით იდეების გამოვლენის ხასიათიც განსახიერების სიცხადის მხრივ, სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ სხვადასხვა სახით ვლინდება ის ადგილიც, რომელიც იდეებს აქვთ მიკუთვნებული მხატვრულ ასახვაში.

ეს ისტორიული პროცესი, რომელიც ძირითადად ყოველთვის გარკვეულ სოციალურ საფუძვლებთან არის დაკავშირებული, ხაზგასმულია ჯერ კიდევ **კ. მარქსისა** და **ფრ. ენგელსის** ესთეტიკურ შეხედულებებში შექსპირისა და შილერის ურთიერთთან დაპირისპირების სახით. კერძოდ, კ. მარქსი და ფრ. ენგელსი შილერის შემოქმედებაში უთითებდნენ ტენდენციის ბატონობაზე, რის გამოც ინდივიდები მასში განსაზღვრული იდეების „დროის სულის უბრალო რუპორებს“ წარმოადგენენ. ამ მომენტს აღნიშნავდა ფრ. ენგელსი ე. წ. „ტენდენციური რომანის“ მიმართაც.

საწინააღმდეგო მოვლენას ხედავდნენ კ. მარქსი და ფრ. ენგელსი შექსპირის შემოქმედებაში. იქ, მათი აღნიშვნით, სინამდვილის რეალისტური სურათები სცვლიან „იდეების“ (შიშველი ტენდენციის) ბატონობას: ინდივიდები და მოქმედება იდეებს ანარეკლად კი არ გვევლინებიან, არამედ პირიქით, თვით იდეები გამომდინარეობენ მათ მთლიანობიდან სინამდვილის რეალისტური ასახვის სახით, ამიტომ შექსპირის შემოქმედებაში სინამდვილე არ ეწირება იდეებს, მაშინ, როდესაც შილერის შემოქმედებაში და ე. წ. „ტენდენციურ რომანებში“ არსებითად სინამდვილე და მასალადმე, ხელოვნური სიმართლეც შეწირვის ქსელერპლს წარმოადგენს.

ხელოვნების ისტორია სინამდვილის ასახვისა და იდეის გამოვლენის სხვა გზებსაც იცნობს. მათგან უმთავრესად აღსანიშნავია ერთის მხრივ, ის მიმართულებები, რომელთა წარმომადგენლები, თავიანთი დეკადენტურ-ფორმალისტური შემოქმედებითი კონცეპციის გამო, სუბიექტურად ცდილობენ „ფაქტენ“ როგორც სინამდვილეს, ისე იდეებს, და შემოიფარგლონ ზოლოდ „წმინდა ფორმის“ ინტერესებით, ხოლო მეორეს მხრივ—ისეთი შემოქმედებითი მეთოდი, რომელიც სინამდვილის პირდაპირ „მონურ“ განსახიერებას ემყარება ან სინამდვილის ცალკეულ (არატიპიურ) ნომენტთა ასახვით ხასიათდება. როგორც ცნობილია, ორივე შემთხვევაში სინამდვილის ასახვა მეტად განსაზღვრულ საზღვრებს უკავშირდება. კერძოდ, პირველის სფეროში სინამდვილეც და იდეაც ფორმისა და სუბიექტივიზმის ჩრდილში ექცევა, რაც ხელოვნების ნაწარმოების არა მარტო შემეცნებით ღირსებაზე, არამედ ჭეშმარიტ ხელოვნებაზეც ახდენს არსებით უარყოფით გავლენას, ხოლო მეორე შემთხვევაში საქმე გვაქვს სინამდვილის პირდაპირ განუზოგადოებელ (დაწყვეტილ) ასახვასთან, რაც სხვა სახით იწვევს ამავე შედეგს—მხატვრული განსახიერების იდეურ-მხატვრულ სიყალბესა და სიცარიელეს.

როგორც ცნობილია ეს შემოქმედებითი გზები, ცნობილნი ფორმალისტურ-დეკადენტური მიმდინარეობებისა და ნატურალიზმის სახელწოდებით, არასოდეს არ ყოფილან შარავანდედით მოსილნი და არასოდეს არ წარმოადგენდნენ დიდი ხელოვნების სარბიელს. მით უმეტეს შეუძლებელია ადგილი ჰქონდეთ მათ ჩვენი ეპოქის ხელოვნებაში.

რაც შეეხება შექსპირისა და შილერის სახელებთან დაკავშირებულ თავისებურებებს, მათ შესახებ გვაქვს კ. მარქსისა და ფრ. ენგელსის უაღრესად ზნიშვნელოვანი შენიშვნები. ამ შენიშვნებში ხელოვნების განვითარების ჭეშმარიტ შემოქმედებით გზად აღიარებულია შექსპირის შემოქმედებისათვის დამახასიათებელი თავისებურება. კერძოდ კ. მარქსი, ლასალის ტრაგედიის „ფრანც ფონ-ზიკინგენის“ მთავარ ნაკლს ხედავდა იმაში, რომ იგი დაწერილია შილერისებურად: მასში „იდეიდები გადაქცეულნი არიან დროის სულის უბრალო რუპორებად“. ამ ნაკლის თავიდან ასაცილებლად კ. მარქსი საჭიროდ სთვლიდა ტრაგედიის რაც შეიძლება მეტ შექსპირიზირებას. ფრ. ენგელსიც ამ მომენტზე უთითებს ლასალის აღნიშნულ ტრაგედიაში: მას მიუღებლად მიაჩნია იდეალურისათვის რეალისტურის, ანუ შილერისათვის შექსპირის დავიწყება.

ტენდენციის განსაკუთრებული სიმკვეთრით გამოვლინებაში ხედავს ენგელსი ვ. კაუციკის რომანის „ძველი და ახალის“ ნაკლის საფუძველსაც. მისი დასკვნით, მხატვრულ ნაწარმოებში „ტენდენცია თავის თავად უნდა გამომდინარეობდეს მდგომარეობიდან და შემოქმედებიდან, მასზე განსაკუთრებული მითითების გარეშე“. სხვა შემთხვევაში ფრ. ენგელსი პირდაპირ აღნიშნავს: „რაც უფრო დაფარულია ავტორის შეხედულება, მით უფრო კარგია ეს ხელოვნების ნაწარმოებისათვის“.

ამრიგად, კ. მარქსსა და ფრ. ენგელსს ტენდენციის ბატონობა არ მიაჩნდათ დიდი, სრულყოფილი ხელოვნების თვისებად. მათი თვალსაზრისით არა იდეების, არა ხელოვნების სინამდვილესთან დამოკიდებულების აშკარა და უშუალო ასახვა, არამედ თვით სინამდვილის განსახიერება, „რეალურ ურთიერთობათა სწორი გამოსახვა“ შეადგენს მხატვრული შემოქმედების ესთეტიკურ არსებით ფაქტორს, ანალი ხელოვნების განვითარების ჭეშმარიტ საფუძველს. იდეები ამ მომენტიდან უნდა გამომდინარეობდნენ, როგორც ასახული სინამდვილის შინაგანი სუნთქვა, შინაგანი არსება. ბუნებრივია, რომ აღნიშნული პრინციპების გამო, კ. მარქსს და ფრ. ენგელსს რეალიზმი მიაჩნდათ როგორც ხელოვნების წარსულის უდიდეს მიღწევად, ისე ხელოვნების აწმყოსა და მომავლის იდეალად. იმავე დროს ამ უკანასკნელს სფეროში ისინი არ იცავდნენ კლასიკური რეალიზმის პირდაპირი განმეორების იდეას. და არც სინამდვილის ყოველგვარ ასახვას, სთვლიდნენ რეალიზმად. კერძოდ ახალი ხელოვნებისაგან კ. მარქსი და ფრ. ენგელსი მოითხოვდნენ სინამდვილის მხატვრული ასახვის ამ მეთოდის ღრმა იდეურობით, სიმართლით ამეტყველებულ სრულყოფილ გამოვლენას. თვით რეალიზმი კი ფრ. ენგელსის განსაზღვრით, „დეტალების სისწორის გარდა გულისხმობს ტიპიური ხასიათების ტიპიურ გარემოში სწორ გადმოცემას“.

კ. მარქსისა და ფრ. ენგელსის აღნიშნული თვალსაზრისის განვითარებაა მოცემული **ლენინის** ესთეტიკურ შეხედულებებში. ამ მხრივ, აღსანიშნავია განსაკუთრებით ლენინის ცნობილი წერილები ლ. ტოლსტოიზე, აგრეთვე მისი ცალკეული შენიშვნები პროლეტარული ხელოვნების შესახებ. მათთან ერთად უაღრესად მნიშვნელოვან მითითებას შეიცავს აგრეთვე წერილი „ჩვენი გაზეთების ხასიათის შესახებ“, სადაც სხვათაშორის ვკითხულობთ:

„Поменьше политической трескотни. Поменьше интеллигентских рассуждений. Поближе к жизни“.

ეს სტრიქონები, რომლებიც უშუალოდ პრესის მუშაკებს ეხებიან, გარკვევით გამოხატავენ ლენინის დამოკიდებულებას ხელოვნების მიმართაც; კერძოდ სიმართლე, სინამდვილის ჭეშმარიტი მხატვრული სურათები — აი რას მოითხოვდა ლენინი ხელოვნებისაგან.

განხილული თვალსაზრისი, ამბანაგ **სტალინის** მითითებათა საფუძველზე, სოციალისტური რეალიზმის სახით, ბრწყინვალე გამოხატულებას პოულობს საბჭოთა ხელოვნებაში. სოციალისტური რეალიზმი, რომელიც სინამდვილის მხატვრული ასახვის ყველაზე სრულყოფილ და ჭეშმარიტ მეთოდს, ხელოვნების განვითარების უდიდეს მონაპოვარს წარმოადგენს. ძირითადათ უკვე დამკვიდრდა ქართულ საბჭოთა ხელოვნებაში. ეაგრამ მიუხედავად ამისა ჩვენ კიდევ გვაქვს თვალსაჩინო შემთხვევები სოციალისტური რეალიზმის ცალმხრივი გაგებისა და შემოქმედებითი გამოვლენისა. უპირველეს ყოვლისა, ამ მხრივ ყურადღებას იქცევს ის ტენდენცია, რომელზედაც ამ წერილი დასაწყისში მიუთითეთ და რომლის საფუძველსაც შეადგენს რეალიზმის არსისა და მხატვრული ნაწარმოების სიძლიერის განმსაზღვრელი მომენტების ყალბი გაგება.

აღნიშნული გაგება არსებითად ხელოვანის მიერ განსახიერებული იდეის, იმავე ტენდენციის თავისთავად ჭეშმარიტებაში ხედავს, როგორც რეალიზმის, ისე მხატვრული ნაწარმოების სიძლიერის დასაყრდენს. ამიტომ ეს ვერ თვალსაწინეს იმ გარემოებას, რომ თუ იდეა სინამდვილის ასახვას არ უკავშირდება შინაგანად ან, სხვა სიტყვებით, თუ სინამდვილის ასახვიდან არ გამომდინარეობს, ყოველთვის ჰკარგავს თავის ძალასა და მნიშვნელობას, რა სიმართლესაც არ უნდა შეიცავდეს იგი თავისთავად აღებული. ის მხოლოდ მაშინ წარმოადგენს ხელოვნების ნაწარმოების სიძლიერის ფაქტორს — და მაშინაც ერთ-ერთ არსებითსდა არა — უპირველესს, — როდესაც სინამდვილის მხატვრული ასახვიდან (სინამდვილის მხატვრული სურათებიდან) გამომდინარეობს, როგორც სინამდვილის სწორი ასახვა, სინამდვილის მხატვრული ტიპიური განზოგადოების შინაგანი „მე“, შინაგანი სუნთქვა და სისტემა. თუ ის ამ კანონზომიერებას არ უკავშირდება, სახელოვნო თუ სინამდვილის მხატვრული სურათებიდან არ გამომდინარეობს და ამ სურათების სიღრმეში არ არის ჩამარხული, არამედ თვით ჰქმნის სინამდვილის მხატვრულ სურათებს, და ამიტომ სინამდ

ვანო წულუკიძე

ჩეხოვი და საბჭოთა მწერლობა

იშვიათი გულისხმიერებით და სიყვარულით აღნიშნა საბჭოთა საზოგადოებრიობამ უდიდესი რუსი მწერლის ა. პ. ჩეხოვის გარდაცვალების ორმოცი წლისთავი.

პოლიტიკურ-ლიტერატურულ პრესაში, ლიტერატორთა და მკითხველთა სიტყვიერ საჯარო გამოსვლებში ერთხელ კიდევ დადასტურებულ იქნა ჩეხოვის ლიტერატურული მემკვიდრეობის განუზომელი მხატვრული და ისტორიულ-შემეცნებითი მნიშვნელობა. ჩეხოვი ერთ-ერთი იმ დიდ რუს მწერალთაგანია, რომლის შემოქმედებაში ნათლად, მკაფიოდ და ამომწურავად აისახა მე-19 საუკუნის 80-90-იანი წლების რუსეთის სხვადასხვა კლასებისა და საზოგადოებრივი ფენების ყოფა-ცხოვრება და სულიერი ვითარება.

ჩეხოვის მემკვიდრეობის შეფასებისას ჩვენ, მწერლები, ერთხელ კიდევ უნდა ჩავუკვირდეთ მის მიერ განვლილ ცხოვრების გზას და მის უმაღლეს პროფესიულ ოსტატობას. ჩეხოვი არის მკვეთრი მაგალითი იმისა, თუ როგორ უნდა ცხოვრობდეს და სწერდეს ჭეშმარიტი მწერალი. ჩეხოვის მოთხრობებს წარუშლელი შთაბეჭდილებისა და ზეგავლენის ძალა მისცა არა მარტო დიდმა მხატვრულმა ნიჭმა, არამედ ცხოვრების ღრმა და ყოველმხრივმა ცოდნამ, იმ საქმიანმა უშუალო კავშირმა, რომელიც მწერალს ჰქონდა თავისი დროის სხვადასხვა სოციალური ფენისა და პროფესიის ადამიანებთან. ცნობილია, რომ ჩეხოვი სინამდვილესთან დაკავშირებული იყო არა მარტო როგორც მწერალი, არამედ როგორც საზოგადო მოღვაწე, რომელიც მხურვალე აქტიურ მონაწილეობას იღებდა დიდი საზოგადოებრივი მნიშვნელობის პრაქტიკული საკითხების მოწესრიგებაში. ამასთან იგი აღჭურვილი იყო ღრმა ერუდიციით, საზოგადოებრივი და საბუნებისმეტყველო მეცნიერებათა საფუძვლიანი ცოდნით, რის გამოც მას საშუალება ჰქონდა გაეფართოებინა დაკვირვებათა სფერო და თავისი ლიტერატურული პრაქტიკა დაემყარებინა გამოსახატი მოვლენებისა და ფაქტების მკაცრ მეცნიერულ შესწავლასა და ზუსტ ანალიზზე. ამასთან მას მომადლებული ჰქონდა ადამიანის შინაგან ინტიმურ სამყაროში ღრმად ჩაწვდომის უნარი, გულიანადობა, ლირიულობა, მახვილი ფაქიზი იუმორი, რაც ესოდენ ცხოველმყოფელობას აძლევდა მის თხრობას.

ჩეხოვის სტილს ახასიათებს ფრაზის უკიდურესი სისხარტე და ლაპიდარობა, სახეების უაღრესი ემოციურობა, მეტაფორული სითამამე, ნახატის მკაფიობა, პეიზაჟის ფერადოვნება, დიალოგის შეკუმშულობა. ჩეხოვი არის უბადლო ოსტატი კომპაქტიური პატარა, მოთხრობისა, რომელშიაც მკითხველი გრძნობს ადამიანის გულისთქმათა შეუმჩნეველ წყალქვეშა მდინარებას. ჩვენთვის, საბჭოთა მწერლებისათვის, სახელმძღვანელოდ რჩება მის საკუთარ ლიტერატურულ პრაქტიკაზე დამყარებული თქმა: „წერის ხელოვნება, კაცმა რომ სთქვას, არის ხელოვნება არა წერისა, არამედ იმისა, რომ ამოშალო და ამოაგდო ნაწერიდან ცუდად დაწერილი“. ასევე საგულისხმო და სახელმძღვანელო ჩვენთვის ჩეხოვის მოსაზრება — „სჯობს არ დააბოლოო, ვიდრე სთქვა ზედმეტი“. მისდევდა რა ამ პრინციპს, ჩეხოვი მუდამ ეძებდა და პოულობდა ზუსტ და მოსწრებულ ეპიტეტებს, განმარტებებს და შედარებებს, რომლებიც იძლეოდნენ მოვლენებისა და ადამიანების სრულს ამომწურავ დახასიათებას და რომელთაც მკითხველი შეჰყავდა გმირების უაღრესად ინტიმურ სულიერ სამყაროში. ამით აიხსნება, რომ ჩეხოვის მოთხრობებს, რომლებმაც დროის გამოცდას გაუძლეს და შემოგვინახეს უკვე გადასულ ეპოქის გადასულ ადამიანთა სახეები, ოდნავადაც არ დაუკარგავთ თავიანთი მომხიბვლელობა.

ქართული პროზის საუკეთესო წარმომადგენლები დიდად არიან დავალებულნი ჩეხოვისაგან. ჩეხოვის პროზის სისადავე უთუოდ სათანადო გავლენას ახდენდა საბჭოთა პერიოდის ქართველ პროზაიკოსებზე — ნ. ლორთქიფანიძეზე, ლეო ქიაჩელზე, ს. კლდიაშვილზე, ალ. ქუთათელზე, აკაკი ბელიაშვილზე, რომელთა მოთხრობებში გარკვევით სჩანს მისწრაფება ზუსტ და ლაპიდარული თხრობისაკენ, ისეთი ეპიტეტების, შედარებების, მეტაფორების ძიებისა და შერჩევისაკენ, რომლებიც აუცილებელნი და სავალდებულონი არიან მოვლენებისა და ადამიანების შინაგანი ბუნების გასახსნელად. ჩვენი საბჭოთა ქართული პროზისათვის მისაბაძად და სახელმძღვანელოდ უნდა დარჩეს ის, რამაც ესოდენ გამძლეობა და უკვდავება მოუპოვა ჩეხოვის შემოქმედებას: ცხოვრების ინტიმური ცოდნა, ლიტერატურული პასუხისმგებლობის გრძნობა, მაღალი განწყობა, გულწრფელობა, მოვლენებისა და ფაქტების შერჩევისა და ისეთი წარმოსახვის უნარი, რომ ისინი მკვეთრ წარმოდგენას იძლეოდნენ ცხოვრების შთელს პროცესზე, მის მრავალსახეობასა და მრავალფეროვნებაზე. მიგვაჩნია რა ჩეხოვის პროზა, მისი თხრობის მანერა-ნიმუშად, ამით ჩვენ იმის თქმა როდი გვინდა, რომ ქართველმა საბჭოთა მწერლებმა ეპიგონურად გაიმეორონ ის, რაც რუსული პროზის ამ დიდ ოსტატს შეუქმნია. საბჭოთა ეპოქის მწერლობას მოეპოვება ყოველგვარი პირობა და შესაძლებლობა განავითაროს და უფრო მაღალ საფეხურზე აიყვანოს მხატვრული პროზა და განსაკუთრებით ის ჟანრი, რომლის უდიდესი ოსტატიც ჩეხოვია. ლენინ-სტალინის პარტიამ გააძლიერა მხატვრული ინტელიგენცია მარქსიზმ-ლენინიზმის მსოფლმხედველობით, ხოლო საბჭოთა წყობილებამ წარმოშვა ხალხთან მწერლის დაკავშირების მანამდე არნახული შესაძლებლობა. არც ერთი ეპოქის მწერალი არ ყოფილა ისეთი გიგანტური ამბების მოწმე და მონაწილე, როგორისაც გავხდით ჩვენ. ჩვენი დროის ადამიანის საარაკო გმირობა ფრონტსა და ზურგში დაუშრეტელი წყაროა იმისათვის, რომ განვავითაროთ და სრულყოფილ ის, რაც ჩვენ მემკვიდრეობად მივიღეთ ჩვენი დიდი წინაპრებისაგან. ჩეხოვისებური სიყვარული ხალხისადმი ჩეხოვისებური გულმოდგინე და ღრმა მუშაობა თავის თავზე, სინამდვილეა ჩეხოვისებური შესწავლა, — ეს არის გზა, რომელიც ახალ, უფრო მაღალ საფეხურზე აიყვანს საბჭოთა მხატვრულ პროზას.

გიორგი გიასელი

მხედარი და ლურჯა

სამამულო ომში გმირულად დაღუპულ პოეტს სევერიან ისიანს.

დაემშვიდობე მთა-ველებს ლექსით,
თითქოს იგრძენი დადგომა მწუხრის.
გეძახდა, ძმაო, მამულის ფესვი
და მოიხარე ლურჯასთან მუხლი.

ევედრებოდი: ქარმუხლავ ჩემო,
გასწი, გაჰქუსლე, გადასდე თავ?.
გადამფარე ძეწნების ჩერო,
მაჩვენე ჩემი შვილის საფლავ?.

გასწი, გაჰქროლე, გრძოლაში ნაცადს
ვერ შეგაშინებს სიცხე, ავდარი,
მუდამ გსახვდი მეომარ კაცად,—
დატორე ბევრი მხეცი, აფთარი.

მაჩვენე ერთხელ კიდევ რიონი,
ბაღში ჩასმული ქალაქი ჩემი.
მაჩვენე ლურჯი ცის-დაფონი,
და ჩემი ეზო იმედის მჩენი.

იცი, ძმობილო, რა რიგ მწადიან
გაჰქროლო, —გზაში გკითხონ: ვინა ხარ!
უთხარ: —ჩემს მხედარს წელიწადია
ტყვიის წვიმაში ფრთხილად ვინახავ.

ბევრჯერ გაწითლდა ჩემი ფაფარი,
მხედარს ხმალიც წითლად ელავდა.
მას არ უყვარდა მშვიდი ქარქაში,
წინ მიდოდა, მტარვალს ჰკვეთავდა.

ასე უთხარი, ლურჯა შავთვალავ,
გზაში თუ ვინმემ გკითხოს: ვინა ხარ!
სამი წელია, შენთან არ ვმალავ,
ჩემი თამაზი რაც არ მიახავს.

მინდა მის საფლავს მოვხვიო ხელი,
გულში ჩავიკრა არტახი მისი.
ვიგრძნო ოჯახის ტრფიალი მწველი,
დავლოცო იგი ქართულ სასმისით.

ჩქარა, მაჩვენე სამარის ლოდი,
რომ ჩავეკონო ვარდებს ფურცლიანს.
ო, ვიცი, ნაძვიც მეტყვის—გელოდი
ამ ბავშს უმამოდ ვერ გაუძლია.

რად შემომცქერი, ლურჯაო? არ გწამს?
რატომ დანამე თვალთა უპენი!
ვერ მოვესწრები? არ შევხრი წარბსაც,
თუ სამშობლოსთვის დავილუპები.

ბავშვის ბიუსტი
ქანდაკება **შოთა მიქატაძისა.**

ანტონ ჩეხოვი

მ ა თ ხ ო ვ ა რ ი

— მოწყალეო ხელმწიფევ! ჰკენით სიკეთე, მიაქციეთ ყურადღება უბედურ, მშიერ ადამიანს. სამი დღეა არა მიჭამია-რა... არ გამიჩნია შაურიც-კი ღამის გასათევად... გეფიცებით უფალს! რვა წელიწადს ვმუშაობდი სოფლის მასწავლებლად. დავკარგე ადგილი ერობის ინტრიგების გამო. წელიწადია უკვე უსაქმოდ დავდივარ.

ნაფიცმა ვექილმა სკვორცოვმა თვალი შეავლო მთხოვნელის შავ-მოიისფრო, ნაჩვრეტებიან პალტოს, მის ამღვრეულ, ლოთ თვალებს და ცალსხენდა, თითქოს უკვე ენახოს სადღაც ეს კაცი.

— ახლა ადგილს მაძლევენ კალუგის გუბერნიაში, — განაგრძო მთხოვნელმა, — მაგრამ არავითარი სახსარი არ გამაჩნია იქ წასასვლელად. დამეხმარეთ, მიყავით სიკეთე! სირცხვილია თხოვნა, მაგრამ... გარემოება მაიძულებს...

სკვორცოვმა მთხოვნელის კალოშებს დახედა, რომელთაგან ერთი ლრმა იყო, მეორე თხელი, და უეცრად გაახსენდა.

— გამიგონეთ, — მიმართა მან მათხოვარს: — სამი დღეა უკვე, მგონი, რაც ბაღის ქუჩაში შეგხვდით, მაგრამ მაშინ ამბობდით, გამორიცხული სტუდენტი ვარო და არა მასწავლებელი. ხომ გახსოვთ?

— არა, არა, შეუძლებელია! — ჩაიბუტბუტა შეცბუნებულმა მთხოვნელმა. მე სოფლის მასწავლებელი ვარ. თუ გნებავთ, საბუთებს გიჩვენებთ.

— ნუ სტყუით, სტუდენტად მოგქონდათ თავი, მიაბმეთ კიდეც, რისთვის გამოგრიცხეს. უნდა გახსოვდეთ! — და გულამღვრეული ნაფიცი ვექილი ფანზე გადგა. — საზიზღრობაა ეგ, ბოზყალეო ხელმწიფევ!—დაუყვირა უეცრად ფიზიკურებულმა, — გაიძვერობაა! პოლიციაში გაგზავნით, დიაღ, პოლიციაში! მშიერი ხართ, მაგრამ ეგ უფლებას არ გაძლევთ, ურცხვად, უტიფრად იცრუოთ.

მათხოვარმა კარის სახელურს ხელი წაავლო და, აბნეულმა, დაჭერილი ქურდივით დერეფანში მიმოიხედა.

— მე... მე... არა ვტყუი. შემიძლიან საბუთები გიჩვენოთ.

— ვინ დაგიჯერებთ? — განაგრძო აღშფოთებულმა სკვორცოვმა: — ბოროტად იყენებთ საზოგადოების სიმპატიას სოფლის მასწავლებლებისა და სტუდენტებისადმი. სიმდაბლეა ეგ, საზიზღრობა, სიბინძურე! აღშფოთებელია!

სკვორცოვი მართლა გაგულისდა და ყოველად შეუბრალებლად დატუქსა მოწყალების მთხოვნელი. თავისი უტიფრო სიცრუით მან გული აუმღვრია და ზიზღით ალაესო, შეურაცხყო ის, რაც მას, სკვორცოვს, ესოდენ უყვარდა და რასაც იგი ასე აფასებდა: გულკეთილობა, გრძნობიერება, შებრალება უბედური ადამიანისა. თავისი სიცრუით, ლმობიერების გრძნობის შელახვით მან თითქოს შებილწა ის მოწყალება, რომლის გაცემაც გულწრფელად უყვარდა სკვორცოვს.

მთხოვნელი ერთხანს შეეცადა თავის გამართლებას. ფიცულობდა, ირწმუნებოდა. მერე კი დადუმდა და, შერცხვენილმა, თავი დახარა.

— ბატონო, — სთქვა ბოლოს და ხელი გულზე მიიდო: — მე მართლაც ვიცრუე, არა ვარ არც სტუდენტი, არც სოფლის მასწავლებელი. ყველაფერი ეს განგებ გამოვიგონე. მომღერალთა რუსულ გუნდში ვმსახურობდი. ლოთობისთვის გამომგდეს. მაგრამ რა უნდა ვქნა? მერწმუნეთ, სიცრუეს გვერდს ვერ აუხვევ, უიმისოდ შეუძლებელია. როცა სიმართლეს ვამბობ, არავინ არაფერს მაწვეს. თუ სიმართლეს გავყევი, შიმშილით ვოკვდები და სიცივით გავიყინები. მართალს ბრძანებთ, მესმის ყველაფერი ეგ, მაგრამ რა ვქნა და როგორ მოვიქცე?

— რა ჰქნათ! მეკითხებით: რა უნდა ქნათ? — აუწია ხმას სკვორცოვმა და ახლო მივიდა: იმუშავეთ, აი რა უნდა ჰქნათ! უნდა იმუშაოთ!

— უნდა ვიმუშავო... მეც მესმის. მაგრამ სად არის სამუშაო?

— სისულელეა! ახალგაზრდა ხართ, ჯანმრთელი, ღონიერი, ყოველთვის იშოვნით სამუშაოს, ოღონდ სურვილი გქონდეთ. მაგრამ ზარმაცი ხართ, განებივრებული, ლოთი! არყით ხართ გაჟღენთილი, საშინელი სუნი აგდით. სიცრუედ გადაიქეცით. იმდენად დაეცით, რომ მათხოვრობისა და ტყუილების მეტი აღარაფერი შეგიძლიანთ. თუ ინებებთ და ხელს მოჰკიდებთ საქმეს, უსათუოდ კანცელარია, რუსული ხორო ან მარკიორობა უნდა შემოგთავაზონ, სადაც გულხელ-დაკრეფილი დაბრძანდებით და ფულს მიიღებთ. რატომ არ მოჰკიდებთ ხელს ფიზიკურ შრომას? რა თქმა უნდა, არ იკადრებთ არც მეეზოვეობას, არც ფაბრიკაში მუშაობას. თქვენ ხომ დიდი პრეტენზიების ადამიანი ხართ!

— როგორა მსჯელობთ, ღმერთმანი... — ჩაილაპარაკა უცნობმა და მწარედ ჩაიცინა. — საიდან უნდა ავიღო ფიზიკური შრომა? ნოქრობა ჩემთვის უკვე გვიან არის, იმიტომ რომ ვაჭრობას ბავშვობიდან იწყებენ, მეეზოვედ არავინ ამიყვანს, რადგან მაგრე იოლად ხელს ვერ წამომკრავენ. ფაბრიკაში არ მიმიღებენ, ხელობა უნდა იცოდე. მე კი არა ვიცი-რა.

— სისულელეა! საბაბს ყოველთვის გამოსძებნით. რატომ არ უნდა დააპოთ შეშა?

— უარს არ ვამბობ, მაგრამ ახლა შეშის ნამდვილი ჰპობელნიც უპატიოდ სხედან.

— ყველა მუქთახორა მაგრე მსჯელობს. ვიცი, ყველაფერზე უარს იტყვით. იქნებ ინებოთ და ჩემი შეშა დააპოთ?

— რატომაც არა, დავაპობ.

— კეთილი... ვნახოთ ერთი, როგორ დააპობ!

სკვორცოვი ადგა და ხელების ფშვნეტით მზარეული ქალი გამოიხმო.

— აი, ოლგა, წაიყვანე ეს ბატონი ფარდულში და დეე შეშა დააპოს იქ.

მათხოვარმა ძმრები აიჩეჩა და, თითქოს საგონებელში ჩავარდა, გაჰყვა მზარეულს ქალს. სარეულზე ეტყობოდა, რომ დათანხმდა შეშის დაპობას არა იმიტომ, რომ მშიერი იყო და ფულის აღება უნდოდა, არამედ თავმოყვარეობისა და სირცხვილის გამო. აშკარად ეშინოდა აგრეთვე, რომ ძალზე დასუსტებული იყო არყისაგან, უქეიფოდ გრძნობდა თავს და არაფერი არ იზიდავდა სამუშაოდ.

სკვორცოვმა სასადილო ოთახს მიაშურა. იქ ფანჯრიდან, რომელიც ეზოს გადაჰყურებდა, ეოსჩანდა შეშის ფარდული და ყველაფერი, რაც ეზოში ხდებოდა. ფანჯრიდან სკვორცოვმა დაინახა, როგორ შეეიდნენ უკანა კარიდან ეზოში მზარეული ქალი და მათხოვარი, როგორ გადალახეს ტალახიანი თოვლი და მივიდნენ ფარდულთან. ოლგამ, გაჯავრებულმა, რამდენჯერმე თვალი შეავლო თავს თანამგზავრს, მერე ფარდული გაღო და გაბრაზებულმა კარი მიაჯახუნა.

„ალბათ, ხელი შეეუშალეთ ყავის დალევაში, — გაიფიქრა ოლგაზე სკვორცოვმა, — ბოროტი არსებაა!“

მერე დაინახა, როგორ ჩამოჯდა კუნძზე ცრუ მასწავლებელი და ცრუ სტუდენტი, როგორ დაეყრდნო თავისი წითური ლოყებით მკლავებს და როგორ ჩაფიქრდა რაღაზედაც. დედაკაცმა ცული ფეხთით დაუგდო და ბრაზიანად გადაიფურთხა. ალბათ, იგინებოდა კიდეც. მათხოვარმა შეშის ერთი ნაობი ფეხებს შუა შეიდო და გაუბედავად ცული მოუჭრია. ნაჭერი შეინძრა და ფეხებიდან გაუსხლტა. მან კვლავ მიითრია ნაჭერი, დამძრალ ხელებზე დაიფურთხა და ისე ფრთხილად დაჰკრა ცული, თითქოს ეშინოდა, კალოშები არ გაეფხრიწა ან თითები არ წაგლიჯა ფეხიდან. შეშის ნაჭერი კვლავ გაუსხლტა.

სკვორცოვს ბრაზმა გაუარა. დაშოშმინდა. შერცხვა კიდეც, როგორ გატანჯა სიცივეში ძმიმე მუშაობით უბადრუკი, მთვრალი, შეუჩვეველი ადამიანი. „არაფერია, დეე, მიეჩვიოს, — ინუგეშა თავი სასადილო ოთახიდან კაბინეტში მიმავალმა, — თავათვი გამოადგება...“

ერთი საათის შემდეგ ოლგამ მოახსენა, შეშა დაპობილიაო.

— მიეცი სთი შაური, — მიუგო სკვორცოვმა. — თუ უნდა, მოვიდეს შეშის დასაპობად ყოველ თვის პირველ რიცხვში... საჭიროა მუდამ გამოინახება...

პირველ რიცხვში მართლაც მივიდა და ათი შაური გამოიმუშავა, ამის შემდეგ ხშირად ხედავდნენ ეზოში. სამუშაო ყოველთვის იყო და ყოველთვის იღებდა 20-დან 40-კაპეიკამდე. ერთხელ ძველი შარვალიც-კი გაუტანეს.

ახალ ბინაზე გადასვლისას სკვორცოვმა დაიჭირავა იგი ავეჯის დატვირთვასა და გადატანაში დასახმარებლად. იმ დღეს მათხოვარი ფხიზლად იყო, მაგრამ მოღუშული და პირჩოკუმული გამოიყურებოდა. ხანდახან ალაცებდა ხელებს, თავიაღუნული მისდევდა დეტერმინულ ურმებს და არც-კი ცდილობდა ძალა დაეტანებინა თავისთვის. მხოლოდ — ბოლოს, ბოლოს, — ერთ-ერთ ურმებ-ზე-ბ-ზ-ბ-ზ-ბ-ზ

ახალგაზრდა მსახიობი გ. გეგეჭკორი ზოლოტნიკოვის როლში („ნაზი გულის ბრალია“). ნახ. მხატ. ა. ვეფხვაძისა.

ახალგაზრდა მსახიობი **ნათელა მაისურაძე** კუბარკინას როლში. („ნაზი გულის ბრალია“). ნახ. მხატ. **ოთ. ჯაფარიძისა.**

ᲕᲐᲠᲡᲙᲕᲚᲐᲕᲘ

(ᲓᲐᲡᲐᲡᲠᲣᲚᲘ)

ვანიამ ნაძალადევად მთელი სახით გაიღიმა, კასრი მოიმარჯვა და მაიორს წყალი პეშვში ჩაუსხა. წყალს ისე სწრაფად და იმდენს უსხამდა, რომ ნოდარს საშუალება არ მიეცემოდა თავისი სახე პეშვში ჩამდგარ წყალში ჩაეყინა.

ნოდარმა რამდენჯერმე წარბების შეკვრით ახუდა მზარეულს. ისაკი კვლავ უხეიროდ იღიმებოდა და წყალს მაინც ჰეშვამდ უსხამდა. იმავე დროს გულში ფიქრობდა: „ჯიუტია, მედასნბატში, რომ ადრე წასულიყო ალბად ეს სრ დაემართებოდა“.

* * *

ერთ კვირამი სიყვითლემ ნოდარს მთლად გუთარა. თვალებიც დაეწმინდა, ყურებში-კი კვლავ არაფერი ესმოდა, ვერც სხას იღებდა. პირველ ხანებში ეს გარემოება მეტად აწუხებდა ,მაგრამ ბოლოს თანდათან შეეჩვიეს. როდესაც რამე საქმე ჰქონდა, სათქმელს ქაღალდზე დასწერდა, თანამშრომელიც წერილობით აძლევდა პასუხს.

ერთ საღამოს, საექიმო პუნქტის საგნის მოაჯიბრეზე იდაყვებით დაყრდნობილი, თვალს ადევნებდა ძირს ნელი ნაბიჯით მოსიარულე მამალს. მამალი აღარ კოკლობდა, ფრთაც გასწორებოდა. კისერი ისევ ამაყად ჰქონდა მოღერილი.

ირგვლივ სიჩუმე იდგა. ფრონტზე ჩამოვარდნილი მყუდროება ნოდარისათვის უკვე აუტანელი ხდებოდა. მოწყენილი იყო. ეზოში აყვავებულ ხეხილის ხამათრობელი სურნელი სიამის ნაცვლად შეტ სევდას გვრიდა.

ფიერებში წასულმა თვალი მოჰკრა: მამალმა ფრთები გაშალა, მერე კისერი წიგნრძელა და ნისკარტი გააღო. მოეჩვენა თითქოს მამალმა იყივლა, თითქოს მისი ყივილის ხმა გაიგონა. გული სუჩქროლდა. თვალები გაუბრწყინდა. მამალმა ისევ გააღო ნისკარტი, მაგრამ ნოდარი დარწუნდა, სმენა კვლავ დახშული ჰქონდა. მოზღვავებული სიხარული მწუხარებად ექცა. სახეზე ჩრდილი მოეფინა. აივნიდან მოსავებული ჩავიდა ძირს. კარავში შეეიდა. გაუხდელი მიწვა. უცნაური რაღაც ემართებოდა ამ საღამოს: ყურებს ბუბუნი გაჰქონდა. ზოგჯერ ეს ბუბუნი ჩანჩქერისებურ ხმეილად იქცეოდა, დროდადრო ხმეილი ცხრებოდა და ცონებაში ჩარჩენილი ადრე გაგონილი ხმები გაცოცხლებას იწყებდნენ. თავი დაუძლიდა. საფეთქლები ჩაქეჩებივით ცემდნენ. სცადა ლაძინება, მაგრამ მოლანდებული ხმები არ ასვენებდნენ. დიდხანს ებრძოდა. გასაკეთებელს როგორც ეწნა ჩაეანა. შუაღამემდე ,შედარებით მშვიდად სუნთქავდა. მერე შფოთვა დაიწყო. ძილშიც ათასნაირი ხმები ესახებოდნენ. ხან თავის ძმებთან ერთად მღერიდა, ხან ოპერაში იყო. ბოლოს დედის ტირილი შეესმა. ერთბაშად თვალები გაახილა. მამალი ყიოდა. გაინაბა. კარავში სანლა აშკარად შემოვიდა მამლის ყივილი. ოფლში მთლად გაწუწული მყისვე წამოხტა, თითზე იკბინა, თავი ისევ სიზმარში ეგონა, მაგრამ მესამედ უფრო მკაფიოდ გაიგონა მამლის ყივილი.

— დედა, მესმის! მამლის ყივილი მესმის!— მოულოდნელად, ენის ბორძიკით წამოძახა. იმავე დროს მთელი მისი არსება უსაზღვრო სიხარულმა მოიცვა, რადგან იგრძნო ენა ამოიდგა და თავისიავე ხმაც გაიგონა.

ბეედნიერებით აღსავსე, კარვიდან შურდულივით გარეთ ცავარდა. ხუნდოდა ვინმე ენახა და მისი მეოხებით შეეიმწმენინა—მართლა შეეძლო ლაპარაკი, სხვისი ნათქვამის გაგონება, თუ აეელაფერი სიზმარი იყო, მოჩვენება.

ოქვე მორიგე ტელეფონისტის კარავში შეიჭრა. აპარატის ახლო მჯდომარე ტელეფონისტი თვლემდა.

— გაიღვიძე, გაიღვიძე!—შესძახა და თანაც მაგრა შეანჯღრია. შემკრთალი ტელეფონისტი ფეხზე წამოხტა.

—ხმა ამოიღე, რა მოგვიდა? ჩემი ნათქვამი გესმის თუ არა?

— მესმის, ამხანაგო მაიორო, როგორ არ მესმის!—სიხარულით უპასუხა გონზე მოსულმა ტელეფონისტმა,—განკურნებულხართ. პარდაპირ სასწაულია!—ღიმილით დაუმატა მან.

— მეც მესმის შენი სიტყვები,—თქვა ნოდარმა და ერთბაშად სხეულში საშინელი მოდუნება იგრძნო. ძილი მოუნდა;—ღამე მშვიდობისა! — ნელა უთხრა მან ტელეფონისტს და წასვლა დაუპირა.

ტელეფონისტს რაღაც მოგონდა, მაგიდიდან სასწრაფოდ ქაღალდი აიღო და ნოდარს გაუწოდა:

— ამხანაგო მაიორო. დივიზიის უფროსის ტელეფონოგრამაა, ხვალ დილით უნდა გამოცხადდეთ მასთან.

— კარგი, კარგი!—ჩაილაპარაკა ნახევრად თვალებდახუჭულმა, ქაღალდი ჩამოართვა და კარავიდან გაეიდა.

* * *

მეორე დღეს, 1943 წლის აპრილის 18-ს, დივიზიის მეთაურმა ორლოვმა, ფრონტის სარდლობის ბრძანებით, ნოდარს გადასცა წითელი ვარსკვლავის ორდენი და დაჯილდოება მიულოცა.

Ა. პ. ᲩᲔᲮᲝᲕᲘᲡ ᲒᲐᲠᲓᲐᲪᲕᲐᲚᲔᲑᲘᲡ 40 ᲬᲚᲘᲡᲗᲐᲕᲘᲡᲐᲓᲛᲘ ᲛᲘᲫᲦᲕᲜᲘᲚᲘ ᲡᲐᲖᲔᲘᲛᲝ ᲡᲮᲓᲝᲛᲐ

15 ივლისს ზ. ფალიაშვილის სახელობის თბილისის ოპერისა და ბალეტის სახელმწიფო თეატრში შესდგა დიდი რუსი მწერლის ანტონ პავლეს-ძე ჩეხოვის გარდაცვალების 40 წლისთავისადმი მიძღვნილი საზეიმო სხდომა.

მთელ დარბაზში გაკრულია წითელი ტილოები წარწერებით ქართულ და რუსულ ენებზე: „გაუმარჯოს დიდი რუსი ხალხის დიად კულტურას!“.

სცენის სიღრმეშია ამხანაგ **ი. ბ. სტალინის** პორტრეტი, აგრეთვე ამხანაგების **ვ. მ. მოლოტოვისა** და **ლ. პ. ბერიას** პორტრეტები.

დიდი მწერლისა და მოქალაქის ხსოვნის პატივსაცემად შეიკრიბნენ მწერლები, ხელოვნების, მეცნიერების, მოღვაწეები, პარტიული, სახელმწიფო და საზოგადოებრივი ორგანიზაციების, სამხედრო ნაწილების მრავალრიცხოვანი წარმომადგენლები.

მთავრობის ლოჟაში არიან ამხანაგები **ქ. ჩარკვიანი, გ. სტურუა, ვ. ბაქრაძე, ა. რაფავა,** არმიის გენერალი **ი. ტიულენევი, ა. თოფურიძე, პ. შარია, მ. ჯაში, ი. კოჭლაშაზარელი.**

სცენის წინა პლანზეა მწვანითა და ყვავილებით მორთული ა. პ. ჩეხოვის პორტრეტი—მხატვარ უჩა ჯაფარიძის ნამუშევარი. პრეზიდიუმის მაგიდას უსხედან ამხანაგები ვ. კუპრაძე, ლ. ქიაჩელი, ლ. ასათიანი, ს. ჩიქოვანი, ვ. ეგნატაშვილი, აკადემიკოსი ს. ჯანაშია, ი. თავაძე, ო. ეგაძე, ს. დანელია, აკადემიკოსი ვ. ლეონიძე, ი. გრიშაშვილი, აკადემიკოსი კ. კეკელიძე, გ. ქიქოძე, ა. ვასაძე, ნ. ნაკაშიძე, გ. ჯიბლაძე, აკადემიკოსები ნ. ცეცხოველი და ა. ჯანელიძე, ჩ. ნანიტაშვილი, მ. ჭიაურელი, ა. კვაჭაძე, ა. ხუჯაძე, ვ. ლოლაძე, ე. სოხაძე, ფ. ანდღულაძე, ვ. ვარდიაშვილი, კ. შახ-აზიზოვი, ი. ლავრუხინი, ბ. ეფენტი და სხვ.

საზეიმო სხდომა შესავალი სიტყვით გახსნა საქართველოს სს რესპუბლიკის განათლების სახალხო კომისარმა ვ. კუპრაძემ—ა. პ. ჩეხოვის გარდაცვალების 40 წლისთავის მომზადებისა და ჩატარების კომიტეტის თავმჯდომარემ.

ვრცელი და საინტერესო მოხსენებით თემაზე „ჩეხოვი და თანამედროვეობა“ გამოვიდა საქართველოს საბჭოთა მწერლების კავშირის გამგეობის თავმჯდომარე ამხ. ს. ჩიქოვანი. მან ილაპარაკა ჩეხოვის ლიტერატურული მემკვიდრეობის უდიდესი მნიშვნელობის შესახებ ჩვენს დღეებში, მისი როლის შესახებ ადამიანის მაღალი სულიერი თვისებების—ხალხისადმი ერთგულების, სამშობლოსადმი თავდადებული სიყვარულის აღზრდაში.

— ამხანაგმა სტალინმა,—ამბობს მომხსენებელი, — თავის მოხსენებაში 1941 წლის 6 ნოემბერს მოიხსენია ჩეხოვის სახელი რუსი ერის ისეთი დიდი წარმომადგენლების სახელების გვერდით, როგორიც არიან ლენინი, პლეხანოვი, ბელინსკი, ჩერნიშევსკი, პუშკინი, ტოლსტოი, გორკი.

ჩეხოვის შემოქმედება ახლობელი, საყვარელი და გასაგებია ქართველი ხალხისათვის, ქართველი ხალხი დიდად აფასებს ჩეხოვს, როგორც დიდ ჰუმანისტსა და მებრძოლს ანცობრიობის მაღალი იდეალებისათვის. ქართულ ენაზე თარგმნილ ჩეხოვის ნაწარმოებებს უდიდესი ინტერესით კითხულობენ, მისი პიესები შევიდნენ ქართული თეატრის რეპერტუარში.

ჩეხოვი რამდენჯერმე იყო საქართველოში, იგი აღტაცებული იყო საქართველოს ბუნების სილამაზით, მას აინტერესებდა ქართველი ხალხის ყოფაცხოვრება, მისი კულტურა.

ა. პ. ჩეხოვის ცხოვრებისა და შემოქმედების შესახებ მოხსენებით გამოვიდა მეცნიერების დამსახურებული მოღვაწე პროფ. ს. დანელია.

სხდომის შემდეგ შესდგა დიდი კონცერტი.

ᲛᲖᲐᲓᲔᲑᲐ Ი. Ე. ᲠᲔᲞᲘᲜᲘᲡ ᲓᲐᲑᲐᲓᲔᲑᲘᲡ ᲐᲡᲘ ᲬᲚᲘᲡᲗᲐᲕᲘᲡᲐᲗᲕᲘᲡ

5 აგვისტოს შესრულდება ასი წელიწადი დიდი რუსი მხატვრის ი. ე. რეპინის დაბადებიდან.

საბჭოთა საზოგადოებრიობა უკვე შეუდგა სამზადისს ამ თარიღის აღსანიშნავად.

ფართოდ აპირებს ამ იუბილეს აღნიშვნას ტრეტიაკოვის გალერეია, სადაც დაცულია რეპინის საუკეთესო ქმნილებანი. გალერეის შვიდ დარბაზში გამოფენილი იქნება რეპინის არა მარტო ის ფერწერითი და გრაფიკული ნაწარმოებები, რომელნიც ტრეტიაკოვის გალერეიას აკუთვნიან, არამედ სხვა მუზეუმებში დაცული რეპინის მნიშვნელოვანი ნამუშევრებიც. ტრეტიაკოვის გალერეიაში მოეწყობა სამეცნიერო კონფერენცია, რომელიც ყოველ მხრივ გააშუქებს რეპინის მემკვიდრეობას. შესავალ სიტყვას თემაზე „დიდი რუსი მხატვარი ი. ე. რეპინი და რუსი ხალხის ნაციონალური კულტურა“ წარმოთქვამს აკადემიკოსი ი. გრაბარი, მოხსენებას თემაზე „რეპინი—სურათის ოსტატი და საბჭოთა ხელოვნების ამოცანები“ წაიკითხავს ა. ზამოშკინი. წაიკითხავენ აგრეთვე მოხსენებებს რეპინზე როგორც პორტრეტისტზე, როგორც ხატვის ოსტატზე, როგორც ნოვატორზე. კონფერენციის პროგრამაში შეტანილია შემდეგი მოხსენებებიც: „რეპინი და პერეედვიჟნიკები“, „რეპინი და მისი დროის მხატვრული კრიტიკა“, „რეპინის ლიტერატურული და ეპისტოლარული მემკვიდრეობა,“ „რეპინი და ტრეტიაკოვის გალერეა.“

იგივე გალერეია ამზადებს რამდენიმე გამოცემას, სხვათა შორის, გალერეიაში თავმოყრილ რეპინის ნაწარმოებთა ალბომ-კატალოგს, სადაც შეტანილი იქნება 250 რეპროდუქცია მოკლე ანოტაციებით. გამოიცემა აგრეთვე მხატვრის საუკეთესო ნაწარმოებთა 25 ფოტოტიპიური დიდ ბარათი. ცალკე წიგნად გამოვა დრუეინინის მიერ დაწერილი მოკლე პოპულარული მონოგრაფია რეპინზე. გალერეის მეცნიერი მუშაკები მოსკოვის საწარმოებსა და დაწესებულებებში ჩაატარებენ მოხსენებებსა და ლექციებს. ეწყობა აგრეთვე რეპინის ნაწარმოებთა რეპროდუქციების მოძრავი გამოფენა.

საბჭოთა კავშირის მეცნიერებათა აკადემია შეუდგა გამოუქვეყნებელი მასალის გამოცემას რუს მხატვრებზე. გამოვა ეს მასალა მხატვრული მემკვიდრეობის სახელწოდებით. მხატვრული მემკვიდრეობის პირველი ტომი მთლიანად მიეძღვნება ი. ე. რეპინს. მასში მოთავსებული იქნება რეპინის დღემდე უცნობი ნაწარმოებები, რეპინის გამოუქვეყნებელი სტატიები, წერილები. აგრეთვე მისი მოწაფეებისა და მახლობლების მოგონებები.

ᲑᲘᲑᲚᲘᲝᲒᲠᲐᲤᲘᲐ

ნ. ᲪᲔᲪᲮᲝᲕᲔᲚᲘ—„ᲗᲝᲕᲚᲘᲐᲜ ᲛᲗᲔᲑᲨᲘ“

სამშობლოს სიყვარული მთავარი მოტივია ქართულ ლიტერატურაში. ეს მოტივი შესულია ყველანაირ ჟანრში. იგი წამყვანია და დადამჭრელ გავლენას ახდენს სიტყვის ჩვენი დიდი და პატარა ოსტატების მიერ შექმნილ სახეთა მთელს სისტემაზე.

ამ მხრივ ეს ტრადიცია უცვლელია იმ დარგშიაც, რომელსაც არა აქვს ფართო მხატვრული განზოგადების პრეტენზია. ლაპარაკი გვაქვს ნ. კეცხოველის წიგნზე „თოვლიან მთებში“, აღწერითი და შემეცნებითი ხასიათის ნარკვევზე. ასეთი ჟანრი თანამედროვე ქართულ ლიტერატურაში ყველაზე ჩამორჩენილი დარგია. არსებითად, ამნაირი ლიტერატურის ერთი ოსტატიც-კი არა გვყავს ჯერ-ჯერობით. საქართველო სრულყოფილად აღწერილი არ არის. ამ არ ვეხებით გეოგრაფიულ, არქეოლოგიურ და სხვა ამგვარ ნაწერებს. ასეთი შრომები საკმაოდ მოგვეპოვება, მაგრამ მათ თავიანთი ამოცანები აქვთ, თავიანთი მიზნები.

აკადემიკოს ნ. კეცხოველის წიგნი „თოვლიან მთებში“ რამდენადმე ავსებს ამ ხარვეზს. დაწერილია იგი ისეთი ავტორის მიერ, რომელმაც კარგად იცის თავისი საგანი. ეს არ არის უბრალო აღწერა წარსულისა, ეს არის მეცნიერის მიერ გადმოცემული მოთხრობა, მოთხრობა საქართველოს ხალხსა და ბუნებაზე.

ოცდათექვსმეტი ნარკვევი, რომლებსაც ეს წიგნი შეიცავს, დაწერილია ნახულისა და განცდილის უშუალო გავლენით და შთაბეჭდილებით და გამსჭვალულია სამშობლოს სიყვარულით.

ამ ნარკვევებში მოთხრობილია სამშობლოს ბუნების სიდიადე და სიმდიდრე, მისი მოსახლეობის ეთნოგრაფიული და ტომობრივი ნაირ-ნაირობა, მუშავალ სიმაღლეებზე გულადად იერიშის მიმტანი ახალგაზრდა ალპინისტების გამძლეობა და მიზანმისწრაფულობა.

ეს არ არის ჩვეულებრივი „ჩანაწერები მოგზაურისა“. წიგნი დაწერილია ერთიანი, მთლიანი ფორმით, სიუჟეტური მრავალფეროვნებით და მიმართულია ერთი გარკვეული მიზნისაკენ: ბუნების შესწავლისაკენ, მის წიაღში დაფარულ საიდუმლოებათა გამოაშკარავებისაკენ.

სიუჟეტურად წიგნი გაყოფილია სამ თავად: „იალბუზი“, „უშბის სადარაჯოზე“ და „ხუთი მდინარის სათავეში“.

ყოველი თავი შესდგება რამდენიმე ნარკვევისაგან, რომლების მასალაც თვალწინ გვიშლის ბუნების სიცოცხლეს და ამ ბუნებაში მოსახლე ხალხის ცხოვრებას.

მთლიანად ეს არის წიგნი კავკასიონის დიდებულ, მძლავრ ქედზე და პირველ ქართველ ალპინისტებზე, რომლებმაც დაამყარეს დიდ სიმაღლეებზე ასვლის მსოფლიო რეკორდები.

ამ მხრივ ამ წიგნს ისტორიული მნიშვნელობაც აქვს, როგორც ცოცხალ დღიურს, დაწერილს სახელოვანი ქართველი ალპინისტების გამარჯვებათა ერთ-ერთი მონაწილის მიერ.

ბევრ საინტერესო და წარმტაც რამეს ნახავს ახალგაზრდა მკითხველი ამ წიგნში. არა ნაკლები გატაცებით წაიკითხავენ მას არა ახალგაზრდებიც. მეცნიერ მუშაკებსა და ლიტერატორებს აკადემიკოს ნ. კეცხოველის წიგნმა შეიძლება სურვილიც-კი გაუღვიძოს—ოვი